

3

Vzajemna

Svoboda

Niko Pirnat: Vrnitev z dela

ILUSTRIRANA KULTURNA IN DRUŽINSKA REVILJA

IZHAJA MESEČNO ~ MAREC 1938 ~ LETO II.

*Kupujte
pri naših inserentih!*

Svoji k svojim!

Kupujte čevlje ročnega izdelka, ker so najtrpežnejši in elegantni in ki se dobe samo pri

ŽIRI-ŠEMRL

Ljubljana, Miklošičeva 28 (poleg Del. zbornice)

Vse za Vas

in za Vašo obitelj, kar potrebujete za pomladna in poletna oblačila, ima pripravljeno v najlepši izbiri dobro in poceni

**MANUFAKTURA
NOVAK - LJUBLJANA**

KONGRESNI TRG ŠTEV. 15
PRINUNSKI CERKVI

VINARNA - DELIKATESE
ŠPECERIJA

IVAN PEZDIR
LJUBLJANA - GRADIŠČE 3

EKSPRES-KAVA DIN 1.50
LASTNA PRAŽARNA

Konzumna zadruga za Ljubljano in okolico

priporoča svojim članom vedno sveže špecerijsko in galanterijsko blago. Cene konkurenčne. Član postane lahko vsak. Pristopnina Din 5.—. Delež Din 25.—

r. z. z o. z., Ljubljana, Sv. Jerneja cesta 39a

Josip GOLDSTEIN, optik, LJUBLJANA

Stalna zaloga najnovejših in vsakovrstnih očal, daljnogledov, toplov, rov, alkoholometrov itd. Popravi o se izvršuje najhitreje in poceni

Splošno konzumno društvo „Posavje“ Zagorje ob Savi r. z. z o. z.

prodaja svojim članom v prodajalnah Zagorje in Loke vedno sveže in prvovrstno blago po najnižjih dnevnih cenah. Član lahko postane vsak, ki plača Din 2.50 vpisnine in Din 50 — društvenega deleža. Pristopajte k zadrugi, ki bo postala tudi Vaša last in od katere imate le dobiček.

Sodrug, sodružica, ali sta že plačala list?

Priporoča se cenjenim bralcem veletrgovina s papirjem in pisarniškimi potrebščinami

M. TIČAR d. z o. z., Ljubljana

Ščelenburgova ulica št. 1 — Telefon št. 29.34 — Sv. petra cesta št. 26
Samozastopstvo „Osmia“ nalivnih peres

Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko

r. z. z o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3.

Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Kor. Bela, Dobrava, Sp. Gorje, Mojstrana. — Zadrugne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Beli, nasproti postaje. — Zadrugni kino: Radió poleg Del. doma. — Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah

Izhaja mesečno. Letna naročnina din 20.— (za inozemstvo din 40.—), polletno din 10.—, posamezna številka din 2.—, za člane »Vzajemnosti« plačajo društva po din 1.50 mesečno ali din 18.— letno. Poštni čekovni račun št. 12.249. Rokopise pošiljati na: Ciril Štukelj, knjižnica Delavske zbornice, Ljubljana. Uprava: Maribor, Sodna ulica 9/II.

Bratstvo in kultura

(Piše J. P., kmet iz Žirov)

»Ljubi bližnjega kakor samega sebe!« bi morala biti naša vodilna krilatica pri vseh udejstvovanjih. »Ljubite se med seboj« naša najvišja zapoved in prvi temeljni zakon v družbi. Pametno samoljubje nas dviga, krepi, dela vzorne, nesebične požrtvovalne; dela nas srečne. Neumno samoljubje pa razdira, uničuje; dela združbe in prepire ter vodi v nesrečo in propast. Tako je pri posameznikih v družinah, tako je tudi v društvih in organizacijah.

Ako bi se vsak posameznik zavedal položaja, v katerem se nahaja, bi se brezdvomno oklenil svoje organizacije in po svojih močeh delal za njen prospek in to lahko iz čisto pametnega sebičnega namena, ker bi se moral vsak posameznik zavedati, da si sam ne more priboriti boljših razmer, ker malo pomeni, ako pa so vsi razredni tovariši združeni in skupno nastopijo kot en moč, pa to pomeni nepremagljivo moč, ki se mora povsod upoštevati!

Razredi in organizacije, ki nastopajo skupno, svoje zahteve tudi uveljavijo. Kapitalisti so mednarodno in medversko organizirani in tako vladajo svet.

Različni več ali manj pomembni stanovi imajo svoja čvrsta stanovska društva in se jim radi tega, ker so složni, godi neprimerno bolje kakor neorganiziranim kmetom ali slabo združenim delavcem. Da omenim odvetnike, notarje, zdravnike, trgovce itd.

Kjer so delavci v bojih s podjetji povsem složno nastopali in vztrajali, so dosegli izboljšanje; nasprotno pa so bili premagani tam, kjer so bili nezavedni, malenkostni in razdvojeni, kjer so bili posamezniki neumno sebični in so nasedli slepilnim vabam svojih nasprotnikov.

Razume se, da ne smemo nikdar videti samo svojih stanovskih tovarišev, vedno bi se morali zavedati, da so tudi vsi drugi delovni stanovi potrebni in da je skupna moč in blagostanje odvisno od vseh skupaj. Kakor ni pravično in pametno, da bi človek posameznik izkoriščal svoje soproate in soljudi, prav tako ni prav, da bi katerikoli stan izkoriščal drugega in živel na njegov račun.

Isto velja za različne države in narode; vsi smo odvisni drug od drugega in bomo srečni le, kadar bomo vsi skupaj srečni.

Samoljubje je tista dinamična sila, ki goni in vodi vsa naša dejanja in nehanja, in ki vstvarja čudeže pri posameznikih in družbi. Neumno samoljubje pa vodi v pogubo in propast posameznike, cele družbe in države. Pametno samoljubje se imenuje človečanstvo, ozir do bližnjega, bratstvo, ali če hočete: srčna in umska kultura. Pravilno usmeriti človeško sebičnost in jo dvigniti na višjo razgledno točko je toliko kakor ozdraviti bolno ljudsko družbo in rešiti socialno vprašanje. Kapitalistični družabni red je zgrajen na najslabšem človeškem egoizmu, socialisti pa želimo presničiti družabni red, ki bi sebičnost vpregel v voz splošnega napredka in bi ustvaril bratstvo in pravo kulturo.

Danes je morala taka, da vsak izkorišča svoje soproate in soljudi, kolikor jih le more. Neumno samoljubje je pri

večini ljudi skoro brezmejno; nikdar jim ni preveč bogastva, časti in slave.

Kapitalist, ki ima že vsega čez mero, še vedno dalje pridobiva, špekulira in računa brez ozira, je li to splošnosti in družbi všeč ali ne. Liberalni sistem neomejene csebnosti svobode v kopičenju bogastva in razpolaganja z imetjem je za družbo škodljiv, kakor tudi za soljudi in sodržavljanke. Pravično in pametno urejena družba bi morala to preprečiti in deliti vse dobrine po sorazmerju dela in sposobnosti posameznika. Nihče bi ne smel izokriščati drugih, nihče ne bi smel biti izkoriščan. Vsak delazmožen bi moral delati sebi in družbi v prid; to bi moralo veljati v zakoniti državi. Človekoljubje to zahteva.

Mesto tega pa je danes samo nekaterim izbrancem dano, uživati dobrine tega sveta, čeprav jih morejo užiti le do neke meje.

Vsak, tudi največji bogataš, more užiti le določeno množino dobrin; kar je več, nima zanj pomena in služi le samogoltni in nenasitni domišljiji. Čezmerno uživanje kakršnihkoli jedi, je škodljivo. Še bolj škodljive so drage alkoholne pijače; pravijo, da je po šampanjcu maček še hujši kakor po navadnem vinu. Ako resnično ljubim neko žensko, ne čutim potrebe občeovati z drugimi. Največje bogastvo mi ne more podaljšati življenja nad gotovo dobo. Ako imam dosti, da preskrbim svoje otroke, kaj rabim potem še več?

Bogastvo tudi ne nudi sreče; sreča je itak zelo nestalen pojem; srečen je, kdor je z danim položajem zadovoljen. Bogataš pa ni nikdar zadovoljen, ker le vedno več in več želi.

Ako bi država (družba) skrbela za vsakega poedince, da bi bil preskrbljen za čas bolezni, starosti in onemoglosti, če bi bilo omogočeno in preskrbljeno, da bi se vsak otrok svojim zmožnostim primerno izobrazil, izuril in izučil za to, za kar je najbolj sposoben, čemu bi naj potem še bilo bogastvo posameznikov?

Višji uradniki so primerno plačani (pa danes še ti ne vsi) in so za te razmere preskrbljeni; prav tako bi morali biti preskrbljeni vsi kmetje, delavci in sploh vsi. Sredstev za to je dovolj, zemlja rodi vsega zadosti, tehnika je dovolj razvita, da se zamore proizvajati brez prevelikega človeškega napora, in če bi bilo treba, koliko več bi se še lahko pridelalo po zanemarjenih krajih in poljih? Kaj vse bi lahko napravili brezposelni delavci? Vse to bi bilo lahko dosegljivo, samo ako bi večina hotela; da pa ni tako, je kriv edino le neumni egoizem in slepota posameznikov, in na tej podlagi zgrajen sedanji liberalno-kapitalistični red.

Prav tisto kakor s posamezniki, je tudi z državami in narodi. Nekatere države gojijo imperijalizem (željo po brezmejnem osvajanju tuje zemlje in bogastva) ter narodno prenapetost (šovinizem). V Nemčiji, Japonski in drugod z bedasto samoljubnostjo širijo vero in jo vsiljujejo drugim ljudem, da je njih narod prvi na svetu, ki je naravnost poklican za gospodarstvo nad ostalimi. Iz tega

*Razdejanje v Barceloni
po bombah iz nacističnih
letal, štiri dni pred
Božičem 1937*

sledi brezmejno oboroževanje in priprave za nove vojske, nova zaslužnjevanja in pokolji ter razdejanja.

Namesto da bi se narodi in države pobratili, se pod vodstvom takih državnikov delajo nova nasilja in zastavlja pot pravičnejši ureditvi razmerja med narodi, v splošno blagostanje vseh skupaj.

Ali niso imperialistični državniki, ki so pri svojih narodih vsemogočni, prava nesreča za vse človeštvo in tudi za lastne narode, ker skušajo slepo in brezobzirno spraviti človeštvo v največjo nesrečo?

Bodimo vsi bolj pametno samoljubni kakor smo danes. Ali ni ta stavek ironičen? Ko vendar prav radi samoljubja posameznikov in družabnega reda, ki to podpira, danes vse trpi. To je res, toda trpi le, ker je to samoljubje nesmiselno, neumno, ker izvira le iz ozkega obzorja, iz napačne morale, napačne vzgoje nas vseh. Pametno samoljubje in človekoljubje; bratstvo in srčna kultura pa je pogoj sreče in blagostanja vsakega posameznika, kakor družine, občin, držav, narodov in vsega človečanstva.

Ako se združimo v kako društvo, zadrugo ali organizacijo iz neumno sebičnih namenov, da bi vsak posameznik tovariše in organizacijo samo izkoriščal in jih, če le mogoče, v navidezno svojo korist tudi oškodoval, potem taka organizacija gotovo ne bo dolgo uspevala. V zgodovini slovenskega združništva imamo dovolj vzgledov, ko so propadale zadruge, ki so bile osnovane z namenom pomagati članom; ker pa ni bilo pravega združnega duha, zraven pa še slabo ali nesposobno vodstvo, so take zadruge člane le oškodoval, namesto da bi jim koristile. Prinesle so razočaranje in gmotno in moralno škodo, kljub temu, da smo Slovenci jako »veren« narod.

Kakor se noč počasi preliva in poraja v dan, tako se tudi naravna sebičnost ob pravilnem razumevanju in pojmovanju polagoma preliva v bratstvo in pravilno kulturo. Glavno poslanstvo v tem razvoju pa smo prevzeli socialisti, ki skušamo zverinsko primitivna čustva, ki se javljajo na najsurovejši način v borbi človeka proti človeku ne le pri posameznikih, temveč v celokupni današnji družbi, preusmeriti v splošen dobrobit in napredek celotne ljudske družbe.

Najvišja oblika nespametnega samoljubja ali organizirane sebičnosti se izraža v fašizmu ali nacijonalizmu, ki je posebno izrazit v Italiji, Nemčiji in na Japonskem. Ta krepko organiziran egoizem predstavlja tudi največjo ne-

varnost za svetovni mir in obenem za pravilen napredek in razvoj ljudske družbe v blagor vseh ljudi in vseh narodov.

Ali bi ne bil bolj pameten miren sporazum, kakor pa nasilni roparski pohodi v tuje dežele in zaslužnjevanje tujih narodov?

Bodimo tako sebični, da bomo ljubili vse sobrate, vse ljudi vseh narodov. Vsi smo ena družba, ena družina, nesreča vseh pade na nas vse. Vzgajajmo se v bratstvu in ljubezni in stremimo k človekoljubju. Ne bodimo za bližnjega pijavke ali krvoločne zveri, temveč ljubeznjivi prijatelji in bratje. Ta duh naj zavlada v vsem našem zasebnem in javnem življenju, zahtevajmo, da v tem duhu delajo tudi oni, katerim smo poverili svoje zaupanje. Vsi ljudski zastopniki, poslanci in vlade bi morale v tem duhu delati, zato moramo skrbeti, da bomo volili le take, ki bodo dosledno delali v tem smislu — če bomo še kdaj volili.

Človekoljubje mora zmagati, pa bo vsem dobro. Za vse narode je dovolj prostora in kruha, vsem ljudem se lahko dobro godi, človeštvu je treba premagati le neumno sebičnost. Ako je človek zagospodoval vsem drugim stvarjem na zemlji, zakaj bi ne mogel še samemu sebi?

Že pred vojno je zemljepisec Ravenstein cenil vso za kmetijsko pridelovanje porabljivo zemljo na tem svetu tako-le:

Plodne zemlje je 73 milijonov kvadratnih kilometrov! stepe je 36 milijonov km². Plodna zemlja lahko prehranja 75 ljudi, stepe 4, puščinja pa četrt človeka na km². Po tem računu bi se lahko prehranjevalo pet do šest milijard ljudi.

Danes živi na vsej zemlji le okrog dve milijardi ljudi.

Oppenheimer pa je že tedaj s svojimi proračuni prihajal še do mnogo boljših zaključkov in dokazuje, da bi pri prav intenzivnem obdelovanju mogla zemlja prerediti nad sto milijard ljudi. Na vsak način še ni danes nobenega stvarnega razloga, da bi morali ljudje stradati in se pobijati za prostor. Da se to dogaja, je kriva le neumna samogoltnost posameznikov, ki povzročajo, da vlada sistem, po katerem bi lahko stradali tudi, če bi bilo na vsej zemlji le en milijon ljudi.

Borba proti neumni sebičnosti, slepoti in nevednosti je toliko, kot borba za srečo posameznika in celokupnega človeštva. Da se to izvede, je potrebno, da večina ljudi to spozna, da se v tem smislu vzgaja; šele potem bo omogočeno uveljaviti take zakone, ki bodo onemogočali nenasitnim kanaližam izkoriščati večino in jo tirati v nepotrebne boje in trpljenje.

Kadar bo duh bratstva in resnične srčne in umstvene kulture prevladal pri vseh narodih, potem šele bo zavladalo splošno blagostanje, mir in resnična ljubezen. Šele potem se bodo mesto morilnih priprav in strojev izdelovale in ustvarjale dobrine v splošen blagor vsega človeštva. Potem se bo šele prosto razvijala znanost in umetnost in se bo človeštvo približevalo idealom, o kojih danes samo sanjajo različna verstva.

Dokler pa prevladuje na svetu divja špekulacija in brezobzirno izkoriščanje človeka po človeku, dokler se neprestano pripravljamo na ubijanja in uničevanja življenj in vsega, kar je lepega in dobrega, tako dolgo se ne moremo imenovati resnično kulturni. Smo pač le civilizirani divjaki in barbari. Tehnično smo visoko razviti, resnične kulture pa nimamo.

Socializem, ki uči bratstvo med ljudmi in narodi, je največja kulturna misija; kdor dela za uresničenje njegovih idealov, dela ne le za splošno blagostanje, temveč tudi za največjo in resnično srčno in umsko kulturo.

Socialisti nismo samo navadni borci za preklanje s kapitalisti, naši ideali so lepši in vzvišenejši; mi smo najbolj kulturna struja, ki se bori za najvišje ideale vsega človeštva. Šele kadar bo povsod prevladoval socializem, se bo pričela doba bratstva in resnične kulture.

Brazda

Rijavec Vladimir

»... Synchronodrosis epiphyseos... Pars fibrosa capsulae articulationis talocrualis... articulatio...«

Dež je pršil. Od jutra že. Enakomerno in brez prestanka. Kaplje so se oprijemale šip na oknih in počasi polzele po njih navzdol. Trkale so nalahko in vljudno, ... pa niso mogle, kljub svoji živahni vztrajnosti, nikogar pripraviti, da bi se pozanimal zanje. One večje, ki so padale s strehe, so med svojim kratkotrajnim potovanjem od žleba do s pločevino obitega prizidka pod Ivanovim oknom pokukavale skozi okna, mimo katerih jih je vlekel k tlom; — potem so se razbile, žalostno tožeč. Ivanu se niti ni zdelo, da bi tožile, njihov konec se mu je dozdeval bolj kot vprašanje:

»Za-kaj? — Za-kaj? — —«

Da, zakaj?

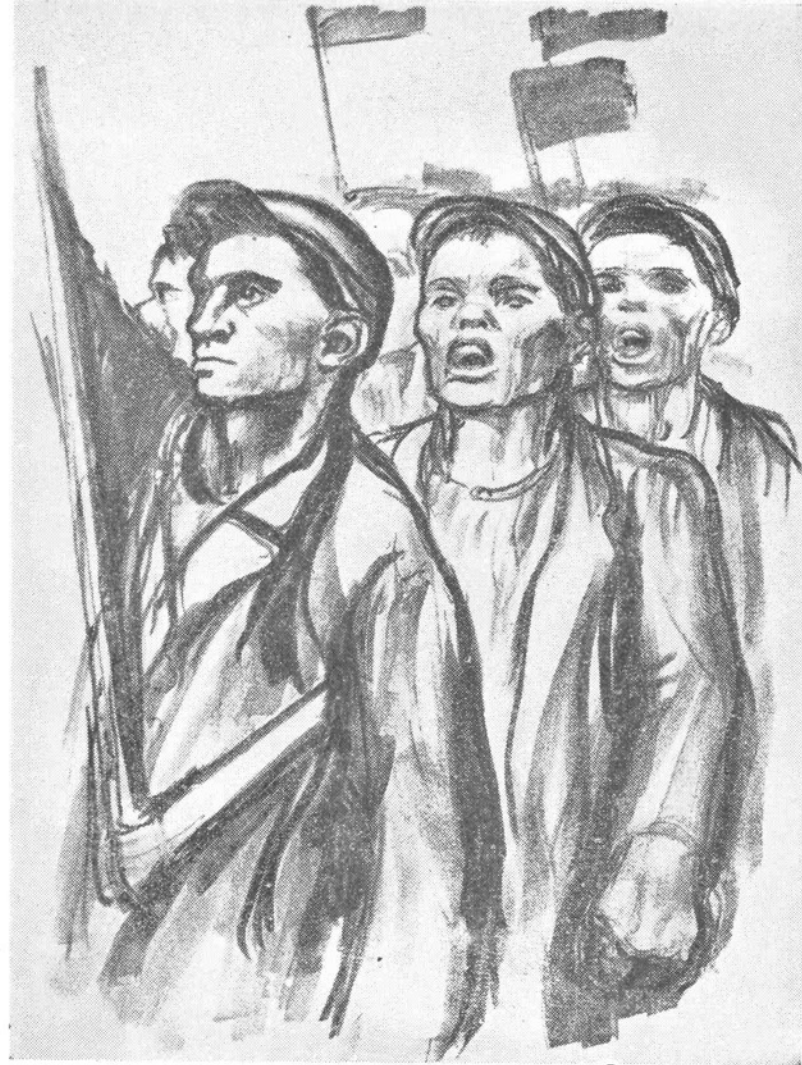
»... Articulatio talocalcaneonavicularis, — articulatio — — —«

Še ne preveč obrabljen anatomski atlas mu je zastokal pod komolcem ter prekinil mir v sobi. — In spet je bila kot ječa. Železne rešetke na ozkem oknu so še povečavale ta vtis. Mračno je bilo v njej, pa je bilo šele dopoldne. Sosednja hiša ji je jemala vso svetlobo in če se je Ivan kdaj zazrl skozi okno, ni mogel videti prav nič drugega, kot gol, surovo obdelan zid in pa okno v njem, nič večje in nič manjše od njegovega, toda brez železnih rešetk, in zdelo se mu je, da mora biti v sobici tam nasproti, mnogo lepše, prijetnejše, prijaznejše. Večja nikakor ni mogla biti, ... a bila je brez rešetk in to mu je pomenilo mnogo. »... articulatio — — —«

Pismonoša ga je zmotil. Pismo. Materino; po pisavi je uganil. Z nevesčjo in od dela utrujeno roko pisane besede, neenakomerno velike črke so ga prijazno pozdravile in mu priklenile misli na dom, — tja v pritlično hišo na koncu ozke ulice za Krossovimi tovarnami in v temno sobo njihovega stanovanja, ki je bila vedno žalostna in je le vsako pomlad, ko ji je edino okno božala cvetoča češnja, — menda edina v vsem predmestju, — užila prgišče sreče.

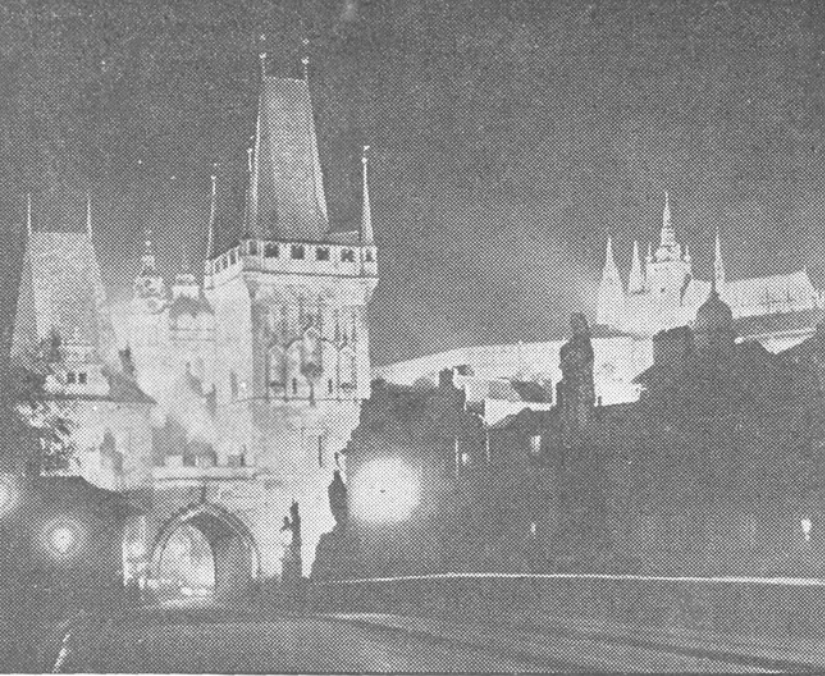
»... Nič ne vemo, kaj je s Tabo? Tako dolgo se že nisi oglasil... Vem vem: časa nimaš; učiš se. — Saj ni treba mnogo, le toliko piši, če si zdrav... Pri nas je bolj žalostno. Anka se je vrnila domov. Leži, ... pa saj veš, kako je z njo...«

O da! Ve! Še predobro ve! Ni mu bilo treba še posebej omenjati tega in mu obujati spomine, ki mu duša krvavi ob njih. — Saj ni on kriv, da je tako! In Anka tudi ne! — Takrat, ko je eksplozija kotla v tvornici ubila očeta in je ravnatelj, gospod Kross, ponudil Anki službo v svoji privatni pisarni, so bili kar zadovoljni. Še prezadovoljni! Od česa bi sicer živeli? Podpore nobene, odškodnine nobene, — na pokojnino pa niti misliti ne! Ravnatelja Krossa so blagovali, rešitelj jim je bil iz stiske, — in če je imel z Anko posebne namene, kdo je takrat vedel zanje, kdo jih je mogel sploh slutiti? Bili so srečni, kolikor se pač more govoriti o sreči, — zadovoljni pa prav gotovo, — in dolgo časa je šlo vse v redu, — dokler ni začela Anka tožiti, da ji stari ne da miru, da ji stavi čudne ponudbe in ji grozi, da jo bo odpustil, če mu ne bo ugodila. — »Stara pesem! Anka je prečedna, da bi ostala nezapažena,« je pomislil takrat Ivan. Ni jemal stvari prehudo, se bo že poravnalo, je upal in ni niti slutil, kaj se je godilo tiste dni v Ankini duši. Še od daleč ni slutil, da se je že odločila rajši ugoditi Krossovim prošnjam in zahtevam, kot da bi jo nekega dne, zaradi kdove kakšne malenkosti, pognal na

Käthe Kollwitz: Manifestacija

cesto. Lahko njemu za vzrok! — Za mater, za mlajšo sestro, — zanj, da bi lahko maturiral in dokončal študije, ki so ga veselile: medicino, se je sklenila žrtvovati. In se tudi je. Neke sobote jo je ravnatelj povabil na izlet z avtomobilom. Pristala je, saj ji je pripovedoval, da bodo šli tudi drugi, — da ne bosta sama. — »Na žalost« je pripomnil smejé. — Pa je imel stari lisjak dober načrt! Mojstersko jo je preslepil! — Ko sta popoldne odrinila, in sta bila sama v avtomobilu, se je čudila, kje so drugi. — Za njima da pridejo, — da so se tako zmenili, jo je potolažil. — Ko sta se zvečer ustavila v par sto kilometrov oddaljenem hotelu, je bila na njem vrsta, da se je čudil: »Nobenega še ni? — Čudno! — — So se zamudili, — ali so zašli?« — Bržkone se ni dalo dvomiti v njegovo začudenje, moral je biti mojster, kar se tega tiče! — — Potekla je noč in zgodilo se je. Anka se je vrnila domov šele v pondeljek dopoldne. Neprespana, trudna. Ivan je takoj zaslutil iz kakšnega vzroka. Materi bi bila lahko utajila. — toda njemu? Kako naj bi mu skrila osmošolcu, ki je že v drugi šoli vedel, kako se takim in enakim stvarjem streže! — — Ni tajila. Z denarjem, ki ga je položila na mizo, je povedala vse — — Česa ji ni zrekla takrat mati! Besede, ki niso nikdar poprej in nikdar pozneje prišle več iz njenih ust. — Prijela je Judeževe srebrnike in jih vrgla po podu. Veselo so zazvonili in se izgubili v najoddaljenejše kete. Pljunila je za njimi. — fej! — a še pred polnočjo jih je spet poiskala in šla z njimi k branjevki, da bi bilo kaj za kosilo. Jekala je takrat in na kolenih prosila Anko, naj ji odpusti ono poprej. — — Ivanu se je zastudilo vse. Prekletel je tako življenje in vse, kar mu je padlo na misel. — Celo popoldne je brez misli taval po mestu, — zvečer je pred izhodom iz tovarne počakal na ravnatelja — — Sam sebi se je mermal smejati kadarkoli se je pozneje spomnil, kako se mu je tisti večer maščeval za

Pogled na Prago ponoči

sestro. Kamen je vrigel na ravnateljjev avtomobil in razbil šipo na njem. To je bilo vse! Malo sicer; nekoliko potolažilo ga je vendarle. — »Čemu pravzaprav?«, se je umiril. »Sedaj kar je, jè! — Res, nima smisla...« — Življenje je teklo dalje. Anka je nehala hoditi v tovarno; — pomanjkanje se je vselilo v hišo. Primoran po prilikah, je Ivan sklenil, da ne bo odšel v mesto študirat, čeprav mu je banovina podelila štipendijo in je tudi na raznih drugih vplivnih mestih dobil zagotovilo, da mu bodo pomagali, — kolikor bo mogoče. Začel je povpraševati za službo. Z največjim upanjem. Razočaralo ga je. Marsikje so mu povedali, da tako mladih moči ne potrebujejo, — drugje je bila splošna kriza vzrok, da so odpuščali celo svoje stare nameščence, ki so leta in leta, — pol ali celo življenje pustili v podjetju. — »Kam? Kako?«, se je vprašal ne enkrat: stokrat. Vsak dan stokrat! Utrujen in zaskrbljen se je vračal v večerih domov; — vprašujoče so ga opazovali domači in mu skušali postreči z najboljšim, kar je bilo v hiši. Z mislijo: kam bi se obrnil jutri?, je zaspal. — In potem se je zgodilo. Anka je spet začela zahajati k ravnatelju; — spočetka, da doma niti vedeli niso, — le denar je prinašala, ga polagala brez veselja na mizo, ne da bi povedala, kje ga je dobila. — »Zasluzila sem,« so bile njene edine besede o tem in morale so, hočeš nočeš, zadovoljiti radovednosti domačih. — Ni hotela vzbujati pozornosti: hodila je v obiske v popoldnevih. Dvakrat na teden, ni ostalo nezapaženo Ivanu in ni mu dalo miru, dokler se ni toliko ponižal, da ji je enkrat sledil. Takrat se mu je razjasnilo vse, — in ni ga udarilo nič manj, kot malo poprej, ko je izvedel za Ankino prvo noč. — Čakal jo je do večera, ko se je vrnila iz vile. Malo se je zmedla, ko ga je zagledala; — mislila je, da ji bo tudi on očital tisto, kar ji je prvič zrekla mati. Zmotila se je. Nič ji ni očital. — »Zakaj, Anka?«, ji je prišel naproti. »Moraš to?« — »Moram, Ivan,« mu je odgovorila. »Moram, sicer se boste raztepli vsi. Tako se bom izgubila sama, — in — —« — »Ne smeš se!«, jo je pretrgal v besedi. »Ničesar ne bom vzel od tebe. Sem rajši lačen, — in drugi tudi! — Službo si bom našel!« — »Kje?«, se je nasmehnila. »Ti še niso vzeli volje?« — »Saj jo iščeš že četrto leta. — Ne, Ivan! V Zagreb pojdeš rajši; — čemu bi doma zapravljjal čas! — Študiral boš, — in ko končaš —« — »Da! Ko končam, potem ne bo več tako grdo! — Zdravnik bom, — svet mi bo odprt! — Pomagal bom tebi, materi in Julki! Vsem nam bo lepo!«, se je razveselil, že ves opojen z novimi mislimi. — Odšel je. Minila so leta; — marsikaj se je spremenilo. Bolj je življenje oralo

z njim, kot on z življenjem; — življenje je bilo plug. Mnogokrat si je očital, da je slabič, ker si ne zna ustvariti drugače, — in iskal je prilik, da bi pozabil na to; — ni mu bilo usojeno, da bi pozabil. — Še največ ga je zamotilo učenje, a tudi ono samo do tedaj, dokler ni prejel z doma kake nove vesti. Bal se jih je, — izogniti se jim ni mogel. — Anke se je ravnatelj kmalu naveličal. To je Ivan pričakoval in vedel je tudi, da bodo Anki od tedaj naprej zaprta vsa vrata, — da jo bo vsak gledal s prezirom, le redkokdo z dvoumnimi nasmehom in skrito željo, da bi mu s svojim lepim, stasitim telesom, ki se je obleka tesno oprijemala njegovih oblik, osladila za majhen denar mlačno pomladansko noč brez sna, — odprta pa le ena: cesta. Cesta, — široka, bajno razsvetljena, mogočna kot veletoč, uničujoč in požirajoč vse. — Odšla je z doma, da jim ne bi delala sramote. — In sedaj mu mati piše, da se je vrnila. Izgubljena hči. Bolana. Jetična.

Vlegel se je na posteljo in se zazrl v strop. Vzmeti so bolno zaškripale. S pregrinjala je prepodil muho, ki je kdové kje preživela zimo. Leno se mu je umaknila na omaro; ni se ji dalo.

»Tudi ti ne boš več dolgo, čeprav je pomlad,« ji je povedal Ivan. Kar mimogrede, misli so mu bile doma. »Jetična, — kri pljuje, Tbc, tretji štadij, — kri pljuje. Ne bo dolgo, — ne bo dolgo — ne bo — Pomagal bi ji, če — Prekleti, če!«

Sostanovalec Marjan se je vrnil. Najbrž s predavanja. Ni še dobro zaprl vrat za sabo, je že vrigel v naglici obleko s sebe in se spravil v posteljo. Pripovedovati je začel Ivanu o tem in onem, ponajveč se je tikalo žensk. Ponavadi je kar med pogovorom zaspal; — redki petki, da je bilo drugače, — a danes je izgledal razigran.

»N-ja! — Si bil doma? — Bolan? — Zakaj nisi prišel k seciranju?«

»Nisem mogel. Mati mi je pisala.«

»N-ja! — Spet žalosten, spet žalosten. — Škoda, res škoda, da nisi prišel. — Nekaj izvanrednega smo imeli danes. — Punčka: šestnajst let —«

»O drugem ne znaš, ne moreš!«, je pomislil Ivan.

»N-ja! — Šestnajst let, največ osemnajst. — Ah, škoda zanjo! Da si ji videl obraz, prsa, roke, noge, — klasično!! Pravim ti: škoda zanjo! Celó štipendijo bi žrtvoval za eno samo noč s takole stvarco, — ne bi mi bilo žal, pa da bi potem ves mesec stiskal! — N-ja! — Še nedotaknjena, sem ugotovil! — Res škoda!«

V Ivanu je zavrelo. Vstal je in ni vedel, ali mu bo pljunil v lice, ali bo treščil vanj, kar mu bo najprej prišlo v roke. Pa se je vzdržal.

»Pojdi!«, mu je rekel, da se ni Marjan dolgo obotavljal. »Pojdi, prosim te, — sicer — —! — Rad bi bil sam,« je pristavil mirneje.

»Kakor hočeš, — n-ja! — Slabe volje, slabe volje! — V knjižnico grem — — Prideš?«

»Mogoče. — Pozneje —«

»Pozdravljen torej!«

»Zbogom! — Prasec!«, se je zastudil Ivanu, ko je zaprl vrata za sabo in je bilo slišati le še njegove težke, nerodne korake po kamenitih stopnicah. — Potem je pozabil nanj. — »Kri pljuje, — ne bo dolgo —«

— V zadnjem času, odkar so nastopili lepši dnevi, se počuti malce boljše... Škoda, da ji ne morem odpreti okna: zrak je poln saj in tovarniškega dima. Duši jo. — Češnje pred oknom rada gleda. — a tudi ta počasi umira, čeprav je v polnem cvetju. — Tovarne, tovarne ji škodijo! — Veš. Mariji sem se zaobljubila in jo prosila, naj pomaga Anki: — na božjo pot pojdem, čim se vreme ustali. — Mogoče bo Anki le boljše; — zadnjič je poskušala peti. — Ni mogla dolgo; — kašelj ji daje — —«

»Peti je poskušala,« se je nasmehnil Ivan. — »Peti, seveda. — Labodji spev. — V bolnico bi jo poslali. — da, — toda —! Prvo pomladansko sonce jo bo vrnilo zemlji —«

»— Anka bi Te rada videla. — Pridi, če moreš! Vem, da denarja za železnico nimaš, — pa pridí peš, če Ti šola dopušča. — Rada, zelo rada bi Te videla! —«

»Ne bova se več videla,« je vedel zagotovo in storilo se mu je inako. »Še težje bi mi bilo, če bi se videla. — Je boljše tako! — Zbogom, Anka!« Včasih si je mislil, da bo k daj pozabil nanjo ali da se jo bo vsaj spominjal brez bolečine; — šele sedaj se je zavedal, koliko mu je pomenila. Prazno in pusto mu je bilo v duši. — »Zakaj je tako?«

»Za-kaj? — Za-kaj?«, so vpraševale kaplje, razbija-joče se na prizidku.

»— Ne more biti drugače!«, mu je rekla nekoč Anka. »Nismo krivi, da je tako! — Vem, kaj misliš: zakaj ne končam s takim življenjem, — zakaj ga vlečem dalje?! — Nikdar mi nisi rekel tega, pa vendar čutim, da se ti mnogokrat prikrade taka ali enaka, čeprav skrita misel. — mar ne? — Nikar ne zanikaj, — tudi meni se! — Pa

vedi, Ivan: pomagati ti hočem, kakorkoli že, da boš lahko, ko pride tvoj čas, izoral brazdo preko vsega, kar te danes veže in kar občutiš za krivico, — da jo boš izoral do kraja in globoko — in bodo tisoči padali na njej!«

Nekaj neznanega ga je v tem trenutku prisililo, da si je prisegel:

»Ne bom pozabil, Anka: oral bom brazdo preko vsega in jo izoral do kraja, — pa da sam padem na njej!«

Kot da mu je odleglo po tem, — kot da se je vse, kar ga je do tega trenutka mučilo in težilo, izgubilo v nič.

Spet je sedel h knjigi. Stemnilo se je. Veter je jokal in tulil zadevajoč se ob vogale ter iskal zavetja po špranjah. Voda, curljajoča po žlebovih in dež, ki je bil po strehah, sta čebljala. Vsak po svoje.

»— Articulatio tarsometatarsea, — o da! Oral jo bom brazdo, — Articulatio metatarsea phalangea, — in jo izoral! — Do kraja!! Amen! — Articulatio talocalcanca —«

Igra, sport in delo delavske mladine

Mati je obupana, ker si ne zna več pomagati z dve-triletnim otrokom, ki vse pretakne, vse prebrska in klepeče od jutra do večera kot mlinsko kolo. Kdo bi odgovarjal na stotine vprašanj in poslušal neprestano čebljanje otrokovo! Našteli so, da izgovori tak otročiček v enem dnevu do 15.000 besed.

Čemu je treba otroku toliko govoriti, ko bi bil vendar lahko tiho, ter sedel mirno vsaj par minut! Tako se vprašuje oče, ki pride ves izčrpan z dela in komaj čaka, da sede in se odpočije. V svoji utrujenosti in živčni razdraženosti se jezi nad otrokom, napodi ga od sebe, ali ga celo pretepe, kakor je že navadno v mnogih družinah. Kjer so pa v stanovanjskih hišah sitne stranke, pride še sosed ali sosedka od desne, ali od leve, od zgoraj ali od spodaj, da se pritoži nad ropotom, ki ga povzroča otrok. Kam bi z otrokom, ki je vsem v napoto in nadlego! Še celo starejšim bratcem in sestricam je odveč, ker se morajo učiti za šolo. Otročičku pa se mudi in mora govoriti in se igrati. V dobi dveh, treh let se mora naučiti izgovarjati vse glasove v materinem jeziku, kar je silno težko. Za vsak glas je potrebno pravilno oblikovanje ustnic, lega jezika, zob, glasilk, gibanje prsnega koša in pljuč zaradi zraka, ki ga mora pognati skozi glasilke. oziroma ustnice, da dajo pravi glas. Odrasel, ki se uči tujega jezika in tujih glasov, ve, kako težko je izgovoriti nov glas.

V drugem in tretjem letu si otrok nabere besedni zaklad vseh važnejših besed iz vsakdanjega življenja, do 1000 besed, t. j. toliko, kolikor jih navadno rabimo. Vedno mora izpraševati: Kaj je to, kaj je to?, da si zapomni imena predmetov; na tej stopnji sprašuje po imenu predmetov. Mudi se mu pri spoznavanju najbližje okolice, ker prihodnje leto bo moral spoznavati širše področje svojega okoliša. Koncem tretjega, v četrtem in petem letu pride druga povodenj vpraševanja in sicer čemu se rabi vsaka stvar. Otrok vprašuje, z a k a j se rabi, čemu služi kak predmet? Učenjak bi prišel v zadrego s svojo modrostjo, ako bi hotel odgovoriti na vsako vprašanje.

Na savskem mostu je izpraševal štiriletni otrok očeta: Kaj je to? Sava! Kaj dela Sava? Teče! Ali vedno teče? Vedno, podnevi in ponoči! Ali ne zmanjka vode? Ne, vedno priteče nova voda! Odkod priteče Sava? Glej, iz-

pod tistih hribov tam daleč, izpod Triglava! Ali je v Triglavu vedno dovolj vode? Vedno! Odkod pa pride na Triglav? Iz oblakov? Odkod pa pridejo oblaki? Iz morja? Kje je morje? Tam daleč, kamor teče Sava! Kam teče Sava? V morje! Zakaj teče Sava v morje?... I. t. d.

Kdo bi prišel do konca vsem vprašanjem! To je otrokova šola; odprta vrata duše, ki sprejema vase nova spoznanja. Čim bolj so odprta vrata, več pride vanje. Otrokovo zanimanje in vpraševanje kaže stopnjo duševne delavnosti in inteligentnosti. Duševno top otrok ne vprašuje in se ne zanima za okolico. Srečni starši, da imajo nadarjenega otroka in mu lahko odgovarjajo na vprašanja, ki jih budi v otroku notranja potreba po znanju.

Tak priroden način učenja bi morali čim dalje časa ohraniti pri otroku; toda naša komodnost, nervoznost, nestrpnost in prezaposlenost je vzrok, da otroku prepovemo vpraševati, govoriti, in ko otrok pride v šolo, je že konec njegovega izpraševanja.

Izprašujejo potem oče, mati ali učitelj otroka, koliko zna, t. j. tisti, ki znajo, vprašujejo tistega, ki ne zna. Prej je duševnost otrokova sama iskala novega znanja, duševne hrane; sedaj dajejo drugi, kakor daje mati hrano otroku, čeprav bi jo lahko sam sprejemal. V šoli je že določena učna snov, ki jo otrok mora sprejeti in prebaviti.

Svoje znanje mora otrok takoj porabiti, to je izvežbati se mora, da bo znal tudi sam napraviti, kar se je naučil z opazovanjem. Deklica oblači in nosi svojo punčko na rokah, deček vozi svoj voziček ali avto po sobi.

Kakor duševne sposobnosti zaznavanja, spominjanja, mišljenja, čustvovanja in hotenja, tako se morajo vadiiti tudi roke v vseh gibih in delih, celo vsak prst posebej se mora izvežbati, da izvrši določen gib ali delo.

Neutrudno poskuša otrok eno in isto delo desetkrat, dvajsetkrat in tudi stokrat, da se mu končno posreči. Ves srečen je, ko lahko reče: »Jaz tudi že znam.« Neutrudljiv je pri igri in svojem delu. Glede predmetov, ki jih porablja pri igri, ni izbirljen, vse mu pride prav, stolček je vlak, poleno je punčka. V svoji domišljiji oživilja mrtvo okolico, da se z njo lahko igra in v igri celo pogovarja. Igra mu je vaja za duha in telo. To je priroden nagon, ki

se javlja tudi pri vseh višje razvitih mladih živalih, kakor n. pr. opicah, mačkah, psih.

Glavna otrokova dnevna opravila so hranjenje, spanje in igranje; to poslednje ga včasih tako pritegne, da pozabi celo, da je lačen in ko ga zvečer spravlja mati v posteljo, prosi odloga, da bi se še malo poigral.

Počasi prehaja doma igra v delo in tako naj bi bilo tudi v šoli. Za otroka je nujno potrebno, da je zaposlen, ali z igro, ali z delom. Primerno delo za otroka je najboljše sredstvo vzgoje. Delo krepi otroka telesno in duševno. V brezdelju išče otrok zaposlitve svojih sil, ki jih ne more izrabiti drugače kakor v razgrajanju ali pa lenarjenju, prvo kot drugo je zlo.

Delavski otrok je v tem oziru na najslabšem. V majhnem stanovanju je na poti materi pri delu in očetu, ki ima svoja opravila ali celo nočno delo in podnevi počiva; zato zapodita otroka iz hiše, da ne dela ropota.

Deklice v starosti 8—12 let zaposlijo v gospodinjstvu, da pomagajo materi, ali varujejo mlajše bratce in sestrice.

Ker ni v delavskih krajih pravega dela za mladino od 8.—14. leta, si nekateri žele šolo dopoldne in popoldne, da bi bili otroci zaposleni. Naša sedanja šola, ki samo uči premalo zajame otroka v vseh njegovih sposobnostih, obremenjuje spomin, nekoliko razum, manj čustva, hote-nje, ki se kaže v samostojnem delu in ustvarjanju pa ostane nezaposleno. Ako ima otrok štiri, pet ur pouka dopoldne in eno do dve uri učenja ter izdelovanja nalog popoldne, je dovolj umskega dela in še preveč. Popoldnevi bi morali biti posvečeni telesni vzgoji otrok na prostem, da se naužijejo svežega zraka, ki ga jim primanjkuje v tesnih in vlažnih stanovanjih. Pod skrbnim, tovariškim vodstvom dobrega vzgojitelja naj bi se mladina krepila s športnimi igrami in tudi primernim delom. Igra, šport, telovadba in delo naj bi izpopolnili dneve, da ne bi mladina, niti najsiromašnejša, imela časa za pohajkovanje. V veselju in v ljubezni do tovarišev naj bi bili vsi enaki, ker bi si morali medsebojno pomagati, premožnejši priskrbeti za izdatke ubožnejših otrok, da bi se vsi lahko udeleževali iger, izletov, telovadbe in dela. Šport, posebno nogomet, je zaradi zlorab dobil pri resnih ljudeh slabo ime, ker surovosti, ki se gode celo na igriščih odraslih pred sodniki in množičnim občinstvom, so vzbudile naravnost odpor; prav tako je pri tekanju, skakanju, borenju; če se vadi to samo zaradi rekordov in tekem. Pravi šport ima namen krepiti telo in duha, da se harmonično razvijata; t. j. mladina naj se vzgaja telesno in duševno, posebno pa k zavesti skupnosti, medsebojni po-

moči, brez sovraštva in zavisti. Mladina na tej stopnji starosti rada kaže svojo moč in občuduje telesno silo, zato je prav, da se ji nudi prilika izrabe telesnih sil, ki se sicer začnejo prezgodaj izživljati v spolnosti. Pri štirinajstem letu se začne v otroku prebujati spolni nagon in so edino delo, oziroma šport tista sredstva, ki zaposlijo in izčrpajo duševne in telesne sile otrokove, ki bi jih sicer trošil v prezgodnem spolnem izživljanju.

Kako s primernim delom zaposliti otroka je najtežje vprašanje, ako na domu nima pravega opravila.

S primerno pomočjo in vodstvom si otroci lahko sami priredijo igrišča. Občine naj bi preskrbele v delavskih krajih zemljišča in orodje, lopate, krampe in samokolice. Otroci naj kopljejo in razvažajo pesek, zemljo in kamene, da poravnajo športni ali telovadni prostor. Tudi splošno koristna dela bi dečki lahko opravljali, kakor kopanje jarkov za odtok vode, čiščenje travnikov in polj. Zasluzek za izvršena koristna dela naj bi šel v skupno blagajno, iz katere bi si nabavili telovadno orodje in športne potrebščine ter sredstva za skupne izlete.

Izleti v zvezi z delom so lepa zaposlitev, ki bi jo morali povsod gojiti, ako ne več, vsaj napravo ali oskrbovanje ene stezice na bližnji vrh naj prevzame skupina mladih dečkov v delavskem kraju. Sedaj rušijo in uničujejo poti, kažipote, ker ne vedo, koliko truda stane naprava in vzdrževanje planinskih poti, ako pa bodo sami napravili ali popravili pot, bodo začutili vsaj vrednost lastnega dela rekoč, to je naša pot in jo bodo varovali kot svojo. Več skrbi in obzirnosti bodo imeli tudi za tuje delo. Mestna in delavska mladina je na izletih divjaška, ker se hoče izživeti, ko je na prostem; vpije, kriči, hodi po najlepšem žitu ali po največji travi, ker ne ve, koliko truda ima kmet predno obdelal polje ali pokosi travnik.

Vzbuditi se mora v mladini spoštovanje in ljubezen do prirode, da ne uničuje cvetja in drevja, ker to je za vse, ki prihajajo na planine ne samo za prvega, vsakdo rad občuduje neoskrunjeno lepoto.

Kdo naj prevzame skrb za vzgojo mladine izven šole? Prav bi bilo, da bi imeli za to nastavljene posebne voditelje-učitelje od prosvetne oblasti, toda dokler takih ni, si mora delavstvo samo pomagati. To bi bila hvaležna naloga delavskih kulturnih organizacij, ki bi posvetile nekaj skrbi svojemu naraščanju; zato bi bilo nujno potrebno, da bi oblast spet dovolila delavske telovadne enote, kakor smo jih imeli do srede 1929. leta. Delavska mladina v prvi vrsti potrebuje zdravja. Zato je ne bi smeli siliti v nedelavska in protidelavska društva, temveč bi ji morali omogočiti samostojno telesno udejstvovanje. Č—č.

Ethin Kristan:

Ob zadnji uri

Igra v enem dejanju.

(3. nadaljevanje.)

RAUHENBURG (pri odprtih vratih; govori v predsobje): Sedita, ker je mogoče, da bosta morala kaj dlje čakati. (Zapre vrata.)

MIRA (pohiti k Ivanu in ga objame.)

IVAN: Mira, Mira, ne joči (Ji boža lase.) Vojna je vojna.

MIRA: Oh, Ivan!

IVAN: Vidiš, Mira, tako sem srečen, da te še enkrat vidim! Saj nisem mogel upati.

RAUHENBURG: Gospod Gornik, nobenega resnega

razloga ni, da bi se vaša sreča morala omejiti na ta kratki trenotek. Vsi pogoji so dani, da lahko uživate dolga leta raj tega krasnega doma.

IVAN: Znano vam mora biti, gospod grof, da so moje ure štete.

RAUHENBURG: Mogoče, da bi se to še dalo izpremeniti.

IVAN: Kaj namigujete? Vaše besede zvone kakor obljubovanje kakšnega pomiloščenja. Nobena milost pa ne more nadomestiti pravice. Moja obsodba je bila krivična.

RAUHENBURG: Gospod Gornik ...!

IVAN: Ne motite me. V mojem položaju ima človek pravico govoriti resnico. Po krivici sem bil obsojen in vam je to gotovo znano. In sedaj je videti, kakor da mi ponujate življenje. Torej sem bil obsojen zato, da bi se moje življenje moglo postaviti za ceno — česa?

RAUHENBURG: Gospod Gornik, jaz ne predstavljam sodišča, braniti pa moram tudi sodno oblast zoper krivične napade.

IVAN: Sodno oblast? Vi imenujete zavod, ki obstaja za to, da izpolnjuje voljo silnikov, sodišče?

RAUHENBURG: Razburjeni ste, a dovolj sem človek, da to razumem. Morda bi v vašem položaju tudi jaz tako ravnal. A preden nadaljujete, izvolite pogledati moje pooblastilo. (*Vzame iz žepa nekaj spisov in izroči enega Ivanu.*) Lahko se prepričate, da ni pametno govoriti kakor ste začeli. Ker razumem, da vas razmere delajo bridkega, izbrišem vaše dosedanje besede iz spomina.

IVAN: Kako ste dobri!... Kako razumete!... Pa ste vendar prezrli, da se človeku v mojem položaju ni treba bati nobenega prikritega žuganja.

MIRA: Ivan...!

RAUHENBURG: Žuganje! Žuganje!... Nasprotno. Kar vam prinašam, je več od vsega, kar bi bili mogli pričakovati v najbolj optimističnih urah.

IVAN (*je pregledal Rauhenburgovo pooblastilo in mu ga vrača*): Kaj je torej predmet kupčije, ki bi jo radi sklenili?

RAUHENBURG: Jaz bi imenoval stvar drugače. Ali če vam je tako ljubše, jo lahko imenujemo kupčijo. Saj prodira v naših časih spoznanje, da ni trgovina nič slabša od drugih poklicev in kupčevalec je lahko toliko vreden kolikor knez.

IVAN: Zlasti, če ima dobre oči za dobiček. — Kaj bi mi torej radi prodali?

RAUHENBURG: Tak trgovec sem, da ne prodajam, ampak ponujam darila. In ker pravijo, da ljubite svoj narod tako, da bi dali tudi življenje zanj, se ne bi smeli obotavljati niti za trenotek, ampak pograbiti z obema rokama dragoceno darilo. (*Podá Ivanu drug spis.*)

IVAN (*pregleduje spis*): Načrt. — Pogodba centralne vlade z zastopniki naroda. (*Čita zase.*) Čudno, prečudno!

RAUHENBURG: Da vam toliko ponujamo, kaj?

IVAN: Da prihajate vedno prepozno.

RAUHENBURG: Kako?

IVAN: Nekdaj je bil na zemlji mir, ljudje so orali njive, sejali in želi, otroci so zahajali v šolo, po tovarnah so brenčala kolesa, slišati je bilo pesmi in mladina se je vrtila na plesiščih. Da, bojevali smo se tudi takrat, ampak krvi nismo prelivali. Če bi bili prišli v tistih časih s tem, bi vam bili nemara podpisali vse in morda celo priredili bakljado. Toda zdi se, kakor da so minila stoletja od takrat. Pa mislite, da se ni nič izpremenilo? Ognjeniki bruhaajo na vseh koncih in krajih, plameni ližejo mesta in vasi, a v tem svetovnem ognju je izgorela tudi naša vera v vaše obljube in pogodbe. Preštejte žrtve, če jih morete prešteti, pa povejte: ali naj bo ž njimi poplačano, kar bi v davnih, pozabljenih časih bilo komaj dovolj? Ne! Danes zahtevamo več: Danes zahtevamo vse.

RAUHENBURG: Gospod Gornik, jaz imam tudi nekoliko smisla za romantiko. Ampak ta spada v knjige. Spravite vse to v verze in zadeklamirajte, pa vam zaploskam. Ali tukaj stojimo v življenju in pomeniti se moramo stvarno. Ej, ne zamerim vam, če vam gredo sanje v daljave in višave. Le to je: kar dosežete v sanjah, izgine, kadar se zbudite. Jaz pa vam dajem, kar se lahko prime in kar ostane. In priznati morate, da vam dajem mnogo.

IVAN: Vi dajete. A kaj pravzaprav zahtevate od mene?

RAUHENBURG: Nič — razen vašega podpisa.

IVAN: Nič — razen mojega izdajstva. Kako majhna cena za tako veliko darilo! In vendar je premajhno.

RAUHENBURG (*posmehljivo*): Premajhno! Kaj pa bi vam zadostovalo?

IVAN: Le velika pola belega papirja, na kateri vašega podpisa sploh ne bo več treba.

RAUHENBURG: To bi bilo prekrasno, če bi imeli le senco upanja, da morete doseči več kot moje ponužbe.

IVAN: Bilo bi neumno, če bi vi imeli kaj upanja, da nas bo vaša roka še dolgo mogla držati za vrat.

RAUHENBURG: Gospod Gornik, zdi se, da ste pozabili, kakšen je vaš položaj, pozabili, da pomeni vaš podpis na tej pogodbi tudi vaše življenje.

IVAN: O zares! V skrbah ste za moje življenje.

MIRA: Ivan, Ivan!

OLGA: Brat moj!

IVAN: Dobro in blago je vaše srce in mučiti ne znate duš... Mira in Olga, hudo mi je za vaju, ampak kriv nisem jaz in minilo bo. (*Se obrne k Rauhenburgu.*) A vi? Čas je šel mimo vas in slišali niste njegovih glasov. Zato bo moral iti preko vas... Ves svet kipi in vre, v globočinah pokajo in se prevračajo skale, hribi se majejo, viharji divjajo s tuljenjem in vreščanjem in blaznost pleše vsa zdvijana in hrešči in smrt poje pesem zmagooslavja. Ali ne razumete, da je nekaj moralo poseči tudi v naše duše, globoko v naše duše, kjer je spalo nezaslučeno čudo?

RAUHENBURG: Kakšno čudo?

IVAN: Čudesá se ne razlagajo. Kadar pridejo iz svojih tajnih skrovišč, se pokaže njihova moč, ki je silnejša od okovov in ječ in smrti. Preden me je objela, bi me bila vaša obsodba potrla. Vaš ljubeznjivi razgovor vpričo moje žene in sestre bi me pobil. Preudarno ste računali, gospod grof, ko ste vlivali nade v srce teh dveh dragih žensk. (*Mira in Olga zbegani prihitita k njemu. On objame vsako z eno roko.*) Treba me je bilo pripeljati sem, da vam bo uspeh zagotovljen. Pa je vendar napaka v vaših računih. Kar je bilo včeraj, ni več. Drugače mislimo in drugače čutimo, tako da vi ne morete razumeti, ker niti sami ne izkušamo, da bi razumeli. Kar se mora zgoditi, se zgodi. Jaz sem pripravljen. Lahko me ustrelite jutri zjutraj. A vi?... Pojdite iskat — pa ne dobite ne enega podpisa za svojo kupčijo.

RAUHENBURG: Če bi vas slišali sodniki, bi vas res jutri zjutraj ali pa še nočoj ustrelili. In mogoče je, da jaz res ne bi dobil nobenega podpisa. Vaš nared pa tudi ne bi dobil privilegijev, ki mu jih ponujam. Mi iščemo prijateljski sporazum; z rebeli se govori drugače.

IVAN: Dokler se more govoriti drugače.

RAUHENBURG: Kaj zopet mislite?

IVAN: Mislim, da so štete moje ure. To pomeni malo, kadar jih umira na tisoče vsako minuto. Ali štete so tudi ure vašega gospodstva in kaj to pomeni, lahko ocenite sami.

RAUHENBURG: Rekli ste, da ste bili obsojeni po nedolžnem. Vsaka vaša beseda potrjuje, da je bilo za vašo obsodbo sto razlogov.

IVAN: Ne govorimo o sodbah in pravici. Bojujete se in dokler mislite, da ste močni, upate na zmago, pa se poslužujete sredstev, ki jih imate. Pravica? — To je beseda, ki si jo izprosojajo sužnji in tirani, norci in modrijani, a vsak ji podtika drug pomen. (*Odvelje Miro in Olgo vsako do enega naslanjača in ji posadi.*)

RAUHENBURG: Gospod Gornik, vaše misli so polne zmot. Treba je razjasniti položaj. Prepričan sem, da pridete do boljšega spoznanja. Prosim vas, da stopite za trenotek v predsobje, da izpregovorim dve, tri besede z vašo milostivo gospo soprogo.

IVAN: Razumem. Srednjeveško mučilnico mislite modernizirati. Mira, odpusti mi, da trpiš. Meni je žal in ti veš to. (*Hitro odide v predsobje.*)

(*Zunaj se megla polagoma razblinja. Na Gradu se spoznava črno rumena zastava.*)

RAUHENBURG: Milestiva, upal sem, da storite kaj za rešitev svojega soproga.

MIRA: Kaj naj storim? Za božjo voljo, kaj naj storim?

RAUHENBURG: Želite li njegovo smrt?

MIRA: Ne, ne — nebesa, ne!

RAUHENBURG: Jaz ga ne morem rešiti, če mi vi ne pomagate. In vi, gospodična Olga, vidite brata tako rekoč pred puškami eksekucijske čete, pa ne ganete z mezin-cem.

OLGA: To je tako okrutno, tako strašno...

RAUHENBURG: Kdo je kriv, da je spletkaril zoper državo in se pri tem vjel? Po kaj je hodil v Zagreb? Čemu se je družil z ljudmi, o katerih vemo, da so hoteli omajati disciplino naših vojakov? Ali morete imenovati vlado, ki je kljub temu pripravljena prizanesti, okrutno?

MIRA: Moja glava! Moja glava! Kakor da se spuščajo svinčeni oblaki z neba in mi hočejo zdrobiti lobanjo.

OLGA: Mira, jaz bi umrla!

RAUHENBURG: Moji dami, zdi se mi, da bi bilo manj potrebno skrbeti za umiranje, kakor za življenje. Gospod Gornik ne more še normalno misliti. Niste li slišali, kako so zmedene njegove besede? Fanatik je, pa se mu zdi, da bi pokazal strahopetnost, če bi se izognil smrti. Sumnjičav je, pa misli, da mora biti nepošteno, kar mu ponujam, ker mu obenem dajem življenje. Ni li očitno, da ne more spraviti misli v sklad? Ali ne vidite, da se vrti okrog ene temeljne zmote in da je vsled tega zmota vse, kar misli in govori?

MIRA: Kako naj pomagam jaz? Kaj naj storim?

RAUHENBURG: Jaz ga ne morem rešiti njegovih fantastičnih in boleasnih idej. V meni vidi sovražnika. Vsaka zdrava glava bi razumela, da je vsa resnica na drugi strani. Ampak jaz mu ne morem vcepiti zaupanja. Ljudje, ki jih ljubi in jim verjame, mu morajo dokazati zmoto. Vajina naloga je to. Če ga ve dve ne pripravite do tega, da se reši, bo ustreljen, jaz pa si umijem roke.

MIRA: Olga, pomagaj mi! Ta misel me umori. Vse, vse rajši kakor njegovo smrt. Kaj je ves svet brez njega? Kaj šteje vsa politika, če velja njegovo življenje?

RAUHENBURG: Govorite ž njim, milostiva! Vaša ljubezen se mi zdi tako mogočna, da ž njo lahko raztopite ves ledeni zid, ki ga je zgradil okrog sebe. Ali hoteti morate! Vaša volja mora biti tako močna, da se ji njegova ukloni.

MIRA: Gospod grof, pokličite ga!

RAUHENBURG: Najbolje bo, da govorite sami ž njim. V moji navzočnosti vas ne bi mogel poslušati z vsem srcem. Vi pa morate tudi govoriti z vsem srcem... Ali naj pride?

MIRA: Prosim.

RAUHENBURG (*pokliče Gornika iz predsobja in potem odide na drugo stran.*)

Nova slovenska socialna drama za naše odre. Ljubljansko gledališče je v tekoči sezoni z velikim uspehom uprizorilo Pahorjevo socialno dramo *»Vinčariji«*. Pisatelj je dovolil, da smejo vsa društva »Vzajemnosti« uprizoriti to dramo, ne da bi plačala avtorske tantijeme. Centrala »Vzajemnosti« je dala na ciklostilu razmnožiti njegovo dramo s popravki, ki so se zdeli primerni pisatelju na podlagi uprizoritev v ljubljanski drami. Mi se zahvaljujemo s. Pahorju za njegovo naklonjenost, od naših dramskih odsekov pa pričakujemo, da se bodo res potrudili, da bodo z vso vestnostjo naštudirali njegovo dramo, ki nesege pretresljivo v življenje najbednejših slovenskih proletarcev — viničarjev. — V prihodnji številki bo izšel konec E. Kristanove enodejanke *»Ob zadnji uri«* in tako bodo imeli naši odri dve novosti na razpolago.

Moč našega kulturnega gibanja. Iz vseh poročil o državnih, banovinskih, občinskih

IVAN (*pride. Mira ga objame in skuša zatirati iht.nje.*) Potolaži se, Mira. Meni samemu ni kdo ve kako lahko, a če se umiriš, mi olajšaš te ure.

MIRA: Ne, ne, Ivan, ni ti treba umreti. Ne smeš umreti! Le hladno preudari vse, pa moraš spoznati, da brez skrbi lahko sprejmeš Rauhenburgove ponudbe.

IVAN (*jo odvede do naslanjača in jo posadi*): Motiš se, Mira. Ti si zbegana, pa ne vidiš pasti, ki nam jo zopet nastavljajo. Jaz jo prav jasno vidim. Podpišimo danes sperazum, ki ga mislijo izlisjati, pa si zvežemo roke in ne bomo mogli storiti tega, kar bo mogoče morda v enem tednu, v petih, v treh dneh, ali pa nemara jutri.

MIRA: Ponuja nam toliko, da bi bili nekdaj smatrali to za najvišji cilj. Če danes ne podpišete, napravijo jutri lahko križ čez vse. In kaj tedaj?

IVAN: Tisti časi so minuli, ko so lahko delali križe čez vse naše pravice.

OLGA: Rauhenburg ima vesti o novih zmagah.

IVAN: Kje jih je dobil? Kdo je naredil čudež?

MIRA: Z Dunaja so mu telefonirali.

IVAN: Po telefonu se prav tako lahko laže kakor v časopisih. V tem so vedno bili mojstri.

MIRA: A če so vesti vendar resnične? Kako naj vemo mi? Ivan, ti si storil dovolj. Nihče ti ne more očitati slabosti. Čemu doprinašati nepotrebno žrtev, ki uniči mene, udari Olgo, oropa tvoje prijatelje in ne prinese koristi nikomur?

OLGA: Ivan, tebi se je težko odločiti. Smrt se ti ne zdi tolika žrtev kolikor izpolnitev najinih prošenj. Dopri-nesi težjo žrtev. Pobotaj se z Rauhenburgom.

IVAN: Olgica, tudi ti hočeš priložiti mojemu bremenu? Nisi li ti poznala vseh mojih ciljev in upov? Ali mi nisi bila pomočnica v časih, ko se je vse zdelo kot utopija sanjarskih fantastov? In sedaj, ko smo pred izpolnitvijo, bi me zapustila?

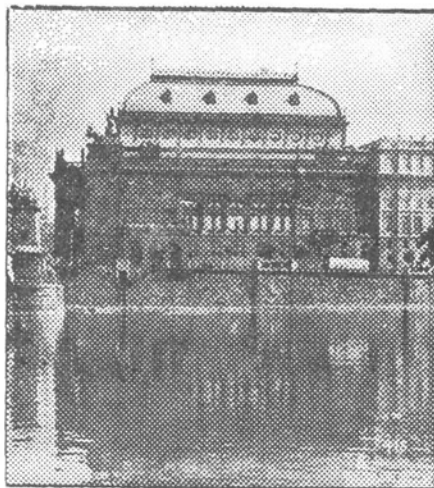
OLGA: Pa če se motiš, Ivan? Če položaj ni tako ugoden, kakor se ti zdi? Če ljudstvo ni dovolj pripravljeno? Če zmagujejo naši gospodarji?

MIRA: In če veš, da jaz ne bi mogla preživeti tvoje smrti? Ne take nagle, strašne smrti? ... Veš, da sem živela le v tvoji ljubezni. Le spomni se nekdanje sreče, ki sva je uživala skupaj, pa ti mora biti jasno, da je to pre-grozno.

IVAN: Poslušaj me, Mira. Vse te misli sem že pretrpel v svoji duši in lahko mi verjameš, da je strup bil grenak. Kadar postanejo ure kratke, misli glava mnogo, mnogo v kratkem času. In vendar tudi najhujši udarci niso mogli ubiti zavesti, da se mora zgoditi, kar — kar je potrebno.

MIRA: Ivan, ti me ne ljubiš. Če bi me, ne bi mogel govoriti tako.

(Konec prihodnjič.)

Narodno gledališče v Pragi

in drugih proračunih vidimo, kako velike podpore prejemajo razne organizacije iz javnih sredstev. Naša delavska kulturna zveza »Vzajemnost« je pa od vsega začetka navezana samo na članarino in dohodke od svojih prireditev. In vendar more samo ona pokazati resnično kulturno in vzgojno delo. Iz tega se vidi, da je prepričanje in požrtvovalnost več kakor denar.

V oceno smo prejeli od beograjske socialistične založbe »Oslobodjenje« naslednje knjige: *Karl Kautsky, Dijalektika*, v prevodu Milice Topalovičeve. *Borci pevaju* in *Isrod d'eta i pijuka*, to sta dve zbirki revolucionarnih in proletarskih pesmi, nadalje dva aktualna spisa dr. Živka Topalovića, *»Država i privreda«* in *»Zadrugarstvo i seliačka i radnička privredna politika.«* Vsi ti spisi se naročajo pri: »Oslobodjenje«, Beograd. Kneginje Zorke 19.

Feministične organizacije v USA bojkotirajo japonsko blago.

KNJIGE IN KNJIŽNICE

Deset let Cankarjeve družbe

Kakor so že poročali naši delavski časopis, stopa »Cankarjeva družba« v deseto leto svojega uspešnega dela med slovenskim delavstvom. Poslala je med nas nešteto lepih leposlovnih del, potopisov, socialno znanstvenih in zgodovinskih knjig, vsako leto pa koledar z zanimivo vsebino. Slovenski delavci pred »Cankarjevo družbo« nismo imeli svoje književne matice, ki bi skrbela, da bi tudi delavci dobivali za mal denar dobre knjige. Ljubljanski in mariborski sodruzi so nam v letu 1928 naznanili s prospektom, ki je bil opremljen s Cankarjevo sliko, da smo dobili delavci svojo književno matico, imenovano »Cankarjeva družba«. »C. D.« se je z vsakim letom bolj okrepila in letos bo praznovala desetletni jubilej.

Obenem pa poteče letos 20 let kar je umrl Ivan Cankar, glasnik novih zarij in borec proti slovenskemu hlapčevstvu. V »Beli krizantemi« je napisal Ivan Cankar: »Kadar napoči tisti dan, bo prerojeni narod pobral iz blata pohojeno krizantemo, očistil jo bo ter jo hranil s hvaležnim spoštovanjem, za spomin na grenkolepo preteklost.

Na enem tistih tenkih belih lističev bo napisano moje ime.« (Bela Krizantema str. 82.).

Slovensko delavstvo je pobralo iz blata belo krizantemo, jo očistilo in s ponosom napisalo na beli list »Cankarjeva družba«. Tako se je borcu Ivanu Cankarju izpolnila njegova želja.

Slovenski delavec, borec se za svoj obstoj, v rovu, v tovarni in plavžih, se bo spominjal ob 20 letnici smrti Ivana Cankarja, na glasnika in borca ter zagovornika bednih in tlačanih.

Omenim naj še na kratko, kako so nas zadovoljile knjige za leto 1938.

Koledar C. D. za l. 1938, z zanimivo in raznovrstno vsebino. »Deklaracija človeških in državljskih pravic« omenja, kako se je francosko ljudstvo že pred 150. leti borilo za svobodo. Lep je tudi odlomek romana »Non passarán« (Mednarodna brigada), ki ga je napisal Sinclair, kjer opisuje borbo mednarodne brigade za špansko svobodo. Angela Vode razpravlja o nalogah delovne žene, to bi priporočal zlasti ženam v razmišljanje. Leposlovje zastopajo Ivanuša »Vrnitev«, Slokanova »Ančka in njena zgodba«, Averčenko »Dojenček« in Štrbenk »Na razvalini«. Lepe so tudi pesmi Cina Jote in Jelke Vukove. So pa še različni drugi prispevki in razprave v koledarju, vse pa v tem smislu, da nam odkrivajo in bistrijo duh, spoznanje.

C. Petelin: Francija in francosko ljudstvo. O Franciji smo že mnogo slišali, zlasti tisti čas, ko je imel hrmilo Francije v rokah socialistični borec Leon Blum. Slišali smo pa tudi mnogo o vstajah, o borbi francoskega naroda za svobodo. Ta knjiga vsega vse, kar mora vedeti delavec o Franciji, o njenem kulturnem poslanstvu in o njeni demokratični sili. Ta knjiga je v ponos »C. D.«, njenemu avtorju C. Petelinu in delovnemu ljudstvu Slovenije. S to knjigo, ki se čita kakor roman, smo spoznali Francijo od vseh strani.

A. Tanc: Ženin iz Amerike; to knjigo je izdala »C. D.« za petdesetletnico A. Tanca, v uvodu knjige pravi Š., da je malo delavskih pisateljev v Sloveniji, zato tudi mi delavci iz srca pozdravljamo knjigo A. Tanca, nam enakega trpina. Povdaril bi pa, da bi »C. D.« še bolj prikazala pisateljske sposobnosti A. Tanca, če bi izdala njegov roman »Slučaj Kumberger«, kjer prihaja pripovedni dar A. Tanca vse bolj do veljave.

Pet črtic je v knjigi, s socialno in ljubezensko vsebino, vse so pa zaokrožena celota in jasno pričajo o Tančevi pripovedni sili. Želim, da Tanc še mnogo lepega napiše.

M. Konič: Sinovi predmestja. Mimica Konič se je dotaknila v svoji povesti enega najbolj perečih problemov, predmestja in alkohola; nekaj prizorov je silno pretresljivih, čudim se pa, da se vse glavne osebe v povesti udajo alkoholu, kakor tudi v črtici Ine Slokanove »Ančka in njena zgodba«, kjer se skraja vse lepo razvija, Ančka je srečna, dokler tudi njen mož ne začne popivati. Vidite, tako se končajo naše socialne črtice, pri vsej stvari imam vtis, da se povest najlažje konča z alkoholom, kar je čisto zgrešeno.

Jaz mislim, da tudi v predmestjih ni vse tako sivo, da tudi tam domujejo ljudje, katerim ni alkohol glavni cilj življenja, da tudi iz tistih sivih hiš žari svetla luč spoznanja, ki je cilj bednih in tlačanih.

Ob 40 letnici »Cankarjeve družbe« naj ne bo med nami nobenega, ki bi ne imel doma knjig »C. D.«, vsak naj se zave, kam spada, da spada med tiste, iz katerih je izšel. »Cankarjeva družba« bo pa tudi pokazala, da ve, kaj hoče, naj povem z besedami Ivana Cankarja: Trdna je moja vera, da napoči zarja tistega dne, ko naša kultura ne bo več krizantema siromakova, temveč bogastvo bogatega.

Kolja.

Ob novi knjigi Angele Vode

Angela Vode: Spol in usoda I. del, Ljubljana 1938.

»Če hoče ženska kdaj resnično oblikovati svojo lastno usodo in pomagati graditi življenje svojega naroda, mora gledati na vsa vprašanja, ki zadevajo tako poedinca kakor celoto, s svojega lastnega vidika. Pri mnogih problemih, ki se tičejo v prvi vrsti nje same, je pa samostojno gledanje ženske celo nujno potrebno. To so zlasti vsi problemi, ki izhajajo iz različnosti moške in ženske narave, kakor na primer vprašanja materinstva in prostitucije. Ker pa so do danes ta vprašanja urejali moški sami, kakor je njim bolj ustrezalo, zato je bila ta ureditev za ženske tako tragično usodna, za vse kulturno človeštvo pa skrajno ponižujoča. Da bi se ta usoda spremenila za vse ženske, ne le za peščico najbolje situiranih, — temveč tudi za one, ki opravljajo najnižja dela, ki stradajo telesne in duševne hrane, ki se morajo sramovati svojega otroka, ki se morajo prodajati za kruh, bi se morale zavedati vse ženske, da je prav vsaka poklicana graditi lepšo usodo in to za poslednjo svojih sester. Iz te želje je nastala ta knjižica.«

Z veseljem smo sprejele to knjigo žene in dekleta. Pisateljica, ki črpa iz globokega poznavanja življenja nam na priprosto in razumljiv način podaja življenje in usodo žene, ki jo oblikuje na eni strani narava, na drugi družbeni činitelji.

Po naravi ima žena svojevrstno prirodno funkcijo, ki sama na sebi ne pomenja nikake tragedije. Šele v slabih in neurejenih socialnih razmerah postane ženi materinstvo trpljenje.

Žerina neenakopravnost ne izvira iz njene narave same, temveč je že posledica družbenih razmer, ki pa so vedno spremenljive in s tem dana možnost izboljšanja ženiniga položaja in dosega enakopravnosti.

Prva krivica se zgodi deklici navadno že pri rojstvu, ker si želi večina staršev sina in ne deklice. Medtem ko narava sama ne pozna bistvenih razlik med dečkom in deklico v prvi otroški dobi, so starši in zlasti matere one, ki s svojo vzgojo največkrat nevede in nehote vcepljajo hčerkam že v najnežnejši dobi čut manjvrednosti, dečku-

sinu pa čut nadvrednosti in omalovaževanja ženskega spola. Dečku je dovoljeno vse — deklica mora ostajati doma, pestovati mlajše sestre in brate, pomagati v kuhinji pri delu, njen brat pa, čeprav morda starejši, se lahko nemoteno igra in pohajkuje. Dočim so starši nad sinovo svojeglavostjo, trmo in pogumnostjo ponosni, mora ostati deklica skromna, ponižna, ubogljiva in delavna. To so čednosti, ki naj krase ženski spol. Ko bi matere vedele, koliko s tem greše, saj pošiljajo hčerko s tem na pot, ki so jo same hodile — pot zapostavljanja in neenakopravnosti. Zapostavljanje dellic, ki požene svoje korenine v družini, se v šoli v isti meri in na isti način nadaljuje. Vse jačje se javlja razlika med fantom in dekletom v dobi dozorevanja. Fant postaja najprej nekam prešerno pogumen, rad povdarja nadrejenost svojega spola in gleda v ženskah manjvredna bitja. Dekle doživlja to dobo globlje kot fant. Svojo zapostavljenost z žalostjo občuti in skuša to izravnati s tem, da hoče biti enaka fantu, ali pa da pretirano povdarja svojo ženskost. Druga faza te dobe je povsem nasprotna. Mladostnika se zapreta vase in s pesimizmom in svetoboljem razmišljata o sebi, življenju, svetu. V tej dobi je velikega pomena zaupnost, ki bi jo morali starši uživati s strani otrok. Če si pa starši tega zaupanja niso znali pridobiti, iščejo otroci drugod odgovora vprašanjem, ki jih zanimajo. Resnica pa, ki jo na ta način zvedo je največkrat zelo umazana in se otrokom zde stvari, ki bi jim morale biti svete in naravne, ogabne in grešne. Nemačkrat se na ta način globoko razočarajo nad svojimi starši, o katerih si pač niso mislili, da so taki. Le smotrna spolna vzgoja, ki naj se morda posluži primerov v prirodi, lahko prepreči vse tozadnevne tragedije otroških src.

Vzgoja bodi priprava za življenje, ki je zajednica moških in žensk. Zato zagovarja avtorica skupno vzgojo, ki niti v času dozorevanja ni tvegana, za kar nam daje zagotovilo vzgoja v družini. Zlasti za dekleta bi bila skupna vzgoja velikega pomena in nujno potrebna. Spoznala bi svoje tovariše, iznebila bi se čuta manjvrednosti in njih razvoj bi imel boljše posledice tudi za poznejše življenje. Na podlagi take vzgoje bi ne temeljilo toliko zakonov samo na spolnem, temveč predvsem tudi na tovariškem odnosu.

Vstop v življenje je za današnjo mladino težji, kot je bil kedajkoli poprej. Leta brezposelnosti, čakanja in iskanja službe so le malokomu prihranjena. Še težji je ta položaj za dekleta. Tu šele dekleta prav spozna dvojno mero, s katero sodijo ljudje njej in njenim moškim tovarišem. Še globlje je pa za zadene spoznanje dvojnega pojmovanja ljubezni pri moških. Dekletu navadno spolnost in ljubezen ne pomenja dvojega. Njena stalnost je večja, njeno pojmovanje pravilnejše, zato pa je tudi njeno razočaranje in trpljenje tem večje, ko ostane s plodom svoje ljubezni sama in zapuščena. Tu ravno dekleta najbolj občuti usodnost svojega spola. Vse posledice mora nositi sama, sramota pade samo na njo. Oče njenega otroka pa ostane nekaznovan, nezasramovan. Težji je položaj nezakonske matere še zlasti radi zakonodaje, ki še ni v zadostni meri rešila vprašanja

nezakonskih mater in otrok. Sploh pa bi bilo nujno, da padejo vse razlike med zakonsko in nezakonsko materjo in njenimi otroki, ker je materinstvo neporočene žene enako sveto kot materinstvo poročene žene. Narava terja svoje in tudi revež ima pravico do ljubezni. Zato je današnje pojmovanje nezakonskega materinstva krivično.

Mnogo je pa tudi slučajev, ko bi se fant in dekle rada poročila, pa jima premali dohodki ne dovoljujejo ustvariti si lastnega doma. Mar ti ljudje nimajo pravice do življenja in ljubezni?

Težka je danes tudi problematika poklica in zakona. Žene so danes že spoznale varljivost pomena parole: nazaj k ognjišču. Premajhna plača moža prisili ženo v poklic, na drugi strani pa se ne more žena na račun poklica odreči svojim naravnim nalogam. Obenem pa je ravno poklicno delo in gospodarska samostojnost onaj nujen faktor, ki bo prinesel in ki prinaša ženi samostojnost. Vprašanje poklica in zakona bo treba rešiti tako, da bo oboje možno združiti, a vendar ne na škodo katerega izmed obeh. Naš čas že ustvarja nov tip žene, ki bo srečno združila oboje — poklic in zakon, seveda le pod ugodnimi družbenimi pogoji.

V zadnjem poglavju svoje knjige se Vodetova dotakne problema prostitucije, ki je eno najbolj žalostnih poglavij našega življenja. Pokaže nam vzroke, ki poženejo dekleta na pot pogube in zavrača krivično mnenje, da je glavni vzrok prostitucije moralna pokvarjenost deklet. Navaja konkretne predloge, s katerimi bi se dala prostitucija, pri kateri se najbolj občuti dvojnost morale in gnilobe našega časa, omejiti na minimum. Predvsem zahteva, da se z enako mero nastopa tudi proti moškim, ki so ravno tako, včasih še večji krivci. Le v urejenih gospodarskih razmerah se bo lahko skrčila prostitucija na minimum.

To je v glavnem vsebina knjige »Spol in usoda«. Nič velikih dogodkov, nič izvanrednega, samo življenje je podano v vsej realnosti in resničnosti. Priprosto in razumljiv slog omogoča, da se s knjigo okoristi tudi naša najbolj priprosta žena in mati. Zlasti materam bo knjiga dobrodošla, ker jim daje vpogled v duševni razvoj in življenje njenih otrok, kar jim je nujno potrebno za pravilno vzgajanje in razumevanje. Matere bodo spoznale, da od njih vzgoje mnogo zavisi, da lahko ravno one polože v svoje hčerke in sinove osnove za pravilno presojanje življenja in enakopravnosti. Zato ni vseeno, ali si starši pridobe zaupanje svojih otrok, ali iščejo ti zaupnih prijateljev izven doma.

Ženam pa pokaže pisateljica pot, po kateri je treba hoditi, da si bomo priborile enakopravnost in da je predvsem od nas samih odvisna naša bodočnost. Ne borba proti moškemu spolu, temveč borba za tako enakopravnost, ki bo upoštevala prirodno razliko moža in žene in omogočala tudi ženi samostojen razvoj vseh njenih sposobnosti v okviru socialne pravičnosti.

Knjigo priporočamo vsem našim čitateljicam, ker jim bo v mnogočem koristila in obogatila.

Katoliška cerkev in regulacija rojstev

Katoliška cerkev je že večkrat pokazala, da se zna prilagoditi novim znanstvenim odkritjem in naukom, ki jim je prej nasprotovala. Spominjam se, da je pred nekaj leti imela zabukovška »Vzajemnost« neprijetnosti, ko je imela predavanje o spolnem življenju in ko se je pojavila v Zabukovci tudi brošura Stupanove o Knaus-Oginovi metodi. Zdaj pa je izdala nemška katoliška založba »Tyrolia« Wirzovo knjigo »Vom Eros zur Ehe«. To je najnovejša katoliško delo o spolnem, ljubavnem in zakonskem življenju, odobreno po sami apostolski administraturi v Innsbrucku. Ta katoliški pisatelj obširno (na straneh 250—254) razlaga takozvano Knaus-Oginovo metodo, o kateri je pisala tudi naša »Svoboda« pred dvema letoma. Wirz razloži dognanja Ogina, Knausa, Holta, Smuldersa i. dr. in pravi:

»Pri metodi Smulders-Knaus-Ogino gre za naravni zakon, ki morda še ni popolnoma raziskan, toda prav gotovo obstoja. Naravni zakoni so pa koncem koncev božji zakoni, ki jih je modrost in dobrotljivost božja položila v naravo... Kakor vsi drugi naravni zakoni, mora torej tudi ta za žensko naravo po božjem namenu ustvarjeni zakon imeti moder namen in korist za človeka...

Bogu se moramo zahvaliti, da nam je pokazal to novo pot prav sedaj. Sedaj, ko trpi zakon pod križnim ognjem gospodarske, značajne in moralne stiske, iz katere se zdi, kakor da ni odrešitve. In vestnim zakoncem ne smemo zapirati te poti božje usmiljenosti s tem, da jih ne bi poučili ali da bi jih ovirali, da se seznani s tem zakonom.

In kdo more vedeti, če Bog prav izrecno ne odobrava — pri današnjih razmerah — urejevanja rojstev?

...Kajti nova metoda omogoča, da vemo ne samo za neplodovite, temveč tudi za rodovitne dneve. Tudi to je važno. Zelo važno. Kajti zdaj se lahko zavestneje, hoté dogaja porajanje novega življenja. Ljubeči se zdaj morejo in morajo duhovno, versko in telesno pripraviti na to... To zdaj ni več prepuščeno nesmiselnemu slučaju ali samo volji erosa. Temveč: bolj premišljeno, svobodno, resno, človeka vredno in zato lepše in bolj sveto je mogoče spočeti. Dobiček od tega imata zakonca, in po zdravstveno-telesni strani otrok in ljudska skupnost.

Wirz ugotavlja po dosedanjih zdravniških dognanjih, da se dajo precej zanesljivo določiti pri ženi plodoviti in neplodoviti dnevi: »Če

se na primer pojavlja perioda navadno med 26 in 30 dni, potem je priporočljiva vzdržnost od osmega do 19. dneva med obema periodama. S tem se sklada navodilo, ki ga daje v tem slučaju Smulders: po menstruaciji je pet do sedem dni za spolno občevanje prostih, naslednjih dvanajst dni je potrebna vzdržnost; ostali čas je spet prost.«

Wirz zaključuje svoja izvajanja: »Treba bo še mnogo vzgojnega dela pri mladini, pri zakoncih, na nas samih, preden se bo ves pomen Smulders-Knaus-Oginove metode razumel in pravilno izkoristil.«

Vsak človekoljub mora pozdraviti to novo cerkveno stališče radi Kavsa in želeti, da se posebno ljudski sloji pri nas seznani s tem naravnim zakonom, ki v veliki meri omogoča regulacijo rojstev. Ž.

DOMAČE MODROSTI IN NEUMNOSTI

Kultura jugoslovenskih nacijev

Orjunaši v Sloveniji so se po ustavljenem »Pohodu« umaknili za »Branik«. Ker nemški nacionalisti že dolgo in sistematično hujskajo proti Čehom, mislijo tudi naši naciji, da morajo korakati z njimi v eni vrsti, pa so se spravili v 4. števil. svojega »Branika« na Karla Čapka, ki je med drugim napisal nesmrtno biografsko delo »Pogovori z Masarykom«, ki jih lahko čitamo tudi v slovenskem prevodu. O tem Čapku imajo »Branikovci« tako-le mnenje:

»Velik praznik so doživeli celjski »prijatelji trpečega ljudstva« v torek 22. februarja, ko so mogli manifestirati za svoje ideale, s katerimi nameravajo »odrešiti svet«. Ljubljansko gledališče je namreč to dan, ki bo v analih celjskih pacifistov zabeležen z debelimi črkami v trajen spomin, uprizorilo Čapkovo dramo v dvanajstih slikah »Bela bolezen«. Ne naš namen podajati na tem mestu kritiko in podrobno analizo dela in igralcev — ugotoviti hočemo samo par stvari, ki so za naše razmere dovolj značilne. Delo je pisano z neprikrito tendenco, ironizira in smeši ljubezen do naroda in države. Propagira razredno borbo in ko govori, da šele vojna stvari iz ljudi narode, zanika idejo o narodnosti. Navedli bi lahko še več primerov, toda že to dovolj zgovorno pravi o namenu, ki ga pisatelj s svojo dramo zasleduje.«

Potem se glasilo jugoslov. francovcev pritožuje nad velikim uspehom, ki ga je delo doživelo pri Celjanih in svojo barbarsko sodbo tako-le zaključuje:

»Slični prizori kot v Celju so se odigravali tudi v Ljubljani. Značilno za naše razmere je, da ljubljanska drama ne gostuje z izvirnimi slovenskimi komadi po drugih odrih, ampak si izbere ravno »Belo bolezen«!

Slovenske kulturne redkosti

»Slovenec« je poročal v 48. števil. po svoje o mariborskih kulturnih in znanstvenih ustanovah in odkril, da ima študijska knjižnica med slovensko literaturo tudi »redkosti«, n. pr. skoraj popolni »Slov. Gospodar« (to je štajerski »Domoljub«) in — »Marburger Zeitung«.

Italijanska kultura v Jugoslaviji

»Istra« poroča:

»V zadnjem času se večkrat piše o italijansko-jugoslovenskih kulturnih odnosih. Piše se i v Italiji i v Jugoslaviji. V Italiji so začeli o teh vprašanjih pisati tudi časopisi kakor »Corriere della Sera«, v katerem piše Paolo Monelli.

Monelli zahteva, da se italijanskim diplomatom ukaže širjenje italijanskega jezika in zaključuje, da bi se smeli pripuščati v diplomacijo samo tisti, ki nimajo talenta za tuje jezike...

Monelli je bil v Beogradu in je odkril, da mnogi znajo italijansko: sobarice, vratarji, lift-boji... O Dalmatincih pravi, da so to razširjevalci italijanskega jezika na Balkanu in da je v Dalmaciji italijanski jezik — jezik elite in da ga govore doma tudi tisti, ki niso Italijani, da ga govore celo italijanofobi. Pa tudi Zagorci, pravi Monelli,

da se trudijo govoriti italijansko, ako pridejo v Split ali Šibenik, ker je italijansko govorjenje znak višje kulture.

Monelli se zavzema za ustanovitev velike italijanske knjižarne v Beogradu in inštituta za italijansko-srbsko kulturo. To, pravi, so elementi, da italijanska kultura polagoma spodrine francosko kulturo, ki se stara...

Nekako ob istem času je izšla v zadarskem časopisu »San Marco« ocena knjige »Pensieri linguistici e filologici« izpod peresa abesinskega dobrovoljca Giovannija Fattovicha, ki v članku govori tudi o eksotičnih jezikih, med katere prišteva sanskrit, meksikanski, slovenski in hrvaški jezik.

Papirnati jezik in domači jeziki

V vprašanje slovenskega jezika so odločno posegli podržavljeni gasilci, katerih glasilo priobčuje v 2. števil. predavanje profesorja dr. Fr. Sušnika gasilcem o slovenskem jeziku. Profesor uči gasilce med drugim takih-le naukov:

»Bodi zvest domači govorci: Pohorec svoji pohorski Korošec svoji koroški, Prlek svoji prleški, Savinjec svoji savinjski, Kranjec svoji kranjski! Kako smešno je, ko gre domače dekle kam v mesto služiti, pa se čez mesec vrne in že noče znati več po domače, ampak po hrvatsko ali ljubljansko ali po tako zvan: književni in papirnati slovenščini zavija. Nič boljši niso fantje, ki se od vojakov vračajo in se v govorici po tuje pačijo, ker se jim zdi to bolj fantovsko in izobraženo. So reči, ki se jih mora človek držati. Taka reč je domači jezik...«

Če se bo ta želja izpolnila, se bo spet temeljito spremenila stvar s slovenskimi šolskimi in drugimi knjigami. Da se ne bo mladina odtujila svojemu »pravemu materinemu jeziku«, da se ne bodo ljudje izgubili po naših mestecih, bo vsekakor potrebno izdajati knjige v posameznih okrajih in občinah v domačem »jeziku«, ki ga govoré stari, nepokvarjeni pristaši JRZ v tistem kraju. Niti slutiti ne moremo, kako mogočno se bo razmahnilo tiskarniško in vse kulturno življenje v naših krajih, kjer se bodo polagoma razvili trnovski, škofjeloški, javorniški, trboveljski, novomeški, ribniški, savinjski, prleški i. dr. narodi, ki jim nasilnost papirnaté slovenščine doslej ni dovolila svobodnega razvoja. Koliko novih gimnazij, knjižnic in univerz bo treba, koliko novih profesorjev in filologov! In kakšni zlati časi bodo prišli za naše založnike! Pomislite samo, koliko bo »nesel« že sam Prešeren, ki ga bo treba izdati v vseh teh domačih »jezikih«, da se bo bolj približal vsem našim nepokvarjenim prebivalcem, ki ga doslej niso mogli pravilno razumeti, ker niso mogli brati njegovih pesmi v svojem »domačem jeziku«. In koliko domačih, pristnih občinskih pisateljev bo lahko prišlo do veljave!

Mi pa bomo kljub vsemu do nadaljnjega še uporabljali »tako zvano papirnaté slovenščino«, v kateri se dajo po našem mnenju izražati tudi povsem »domače« stvari, kakor dokazuje naslednja pesem dr. Stachla iz Maribora. V pesmi, kakor boste videli, prevladuje »tako zvana književna slovenščina«, v katero so posrečeno vrlejeni sočni, »domači« izrazi. Vsekakor bo našim bralcem v zabavo in uteho v teh resnih časih:

Praktična, varčna in umna gospodinja kuha in peče le s plinom

SLOVENSKE GORICE

(Nekoliko po Janku Samcu.)

O blažene naše Slovenske gorice,
Lepota Šent Lenarta, Svete Trojice!
O prleška pesem in židana volja!
Že čuje se: »Aufbiks!« od griča in polja.

Boštjan gre po cesti in Blaža pozdravi
In Blaž pa z gorjačo ga lopne po glavi.
Pri tem se prelomi gorjača debela,
Boštjanova glava ostala je cela.

Porcijunkula svojga možička nabije;
Pri tem on občuti sladkost Prlekije.
Babura nato sredi zime snežene
Možička ponoči kar v kurnik zaklene.

Pa pride poletje in dnevi ž njim vroči;
Na trtah visijo že grozdi smejoči.
Se bližajo fantje in deklice mlade —
Ta družba tatinska vse grozdje pokrade.

Poetični fant se zagledal je v muzo
In skupno oba sta se skrilo v koruzo.
Ta fant je Matija in muza je Roza —
Najprej poezija in končno proza.

In kakor da pele bi hvalnico bogu,
Oglašajo ptice se v polju in logu.
Skrjančki prepevajo, čivkajo vrabci —
Iz Špilja neso saharin tihotapci.

Žandar pretepače k sodnji prižene
In tam vse storilce v zapore zaklene.
Jeseni, pozimi, pomladi, poleti
Slovenske gorice so raj na tem sveti.

Gorice žarijo, ko sonce zahaja,
In bajte gorijo, ko veter razsaja.
Pri asekuranci so zavarovane
In baš radi tega požar le nastane.

Jeseni gre vsak divji lovec na jago,
Divjačino strelja in dela s tem zgago.
Nedeljski in purgerski strelci in lovci
Nevarni so sleherni kravi in ovci.

Živahna je prleška kmečka poroka,
Če ženin z nevesto ima že otroka.
Izjemoma se je nesreča zgodila:
Nevesta med svatbo je trojčke povila.

O Ljutomer! Tam so meščani sklenili,
Da bodo odslej samo vodo še pili.
Zato se je »treznostno društvo« snovalo —
To društvo brez članov je hitro zaspalo.

Pa v kmečkih domovih vrsté se gostije,
Da vino se žlahtno iz sodov izpije.
Ko mine pretep in pijansko veselje,
Rečilni voziček te v bolnico pelje.

Če Prlek umre, pa se gre na sedmino
In tamkaj pretakajo solze in vino.
Še preden pa tisto sedmino končajo,
Na njej že tri nove mrličke imajo.

Ivan Vuk:

Kako so nastali gozdovi

Pravljica, napisana po ustnem izročilu.

Kakor vidimo danes, raste igličasto drevje po visokih planinah. Nekoliko nižje buke in gaber. Še nižje hrast, brest in njuni sorodniki. Lipe so raztresene vsepovsod. Topoli in vrbe rastejo ob rekah in potokih. Jagnjedi ob dolgih cestah in ravninah. Breze ob bregovih in parobkih... in tako dalje. Vsako drevo ima svoj prostor, kjer najbolje uspeva in kjer ustvarja gozd. Če to ali ono drevo zaide kam drugam, kjer ni njegovega sorodstva, obledi in kmalu od samote umre.

Nekoč pa je bilo drugače.

Bilo je še takrat, ko so drevesa rastla na velikem, lepem vrtu na prostrani ravnini. Vsaka skupina dreves je rastla na svoji gredi, vsako je enako skrbno negoval vrtnar. Vsa ostala zemlja pa je bila pusta, gola, bregovi in planine prazne, ob rekah in potokih ni bilo nič kakor samo voda.

Vrtnar je zalival svoj vrt vsako jutro iz srebrne škropilnice in se pogovarjal z drevjem. Govoril jim je o svobodi, ki jo uživajo, da brezskrbno rastejo in so na tem prostranem vrtu.

Nekoč pa mu je neki košati, močan hrast rekel:

»Veje moje se vedno bolj širijo in

zdi se mi, da mi postaja tesno. Tudi dih mi je otežkočen, zakaj moj brat stoji preblizu mene in moji sorodniki me tišče.«

Vrtnar ga je gledal in rekel:

»Resnico govoriš. Preveč močan si postal. Ali kaj naj storim?«

Hrast pa je govoril:

»Moje oči vidijo preko vrta v daljavi vse polno bregov in hribočkov in ravnega polja, kjer bi se lahko živelo še bolj svobodno.«

Ko je hrast tako govoril, so ga poslušale smreke, bori, jelke, poslušale so ga breze in lipe in šumeli so vsi s svojimi listi in v vseh je bila ista želja, kakor je bila želja hrasta:

»Še več svobode... Še več svobode, samostojnosti, samostojnosti!«

Vrtnar je gledal drevje in se čudil:

»Slišim vaše želje in tvoje besede, o hrast, sem slišal. Več svobode in samostojnosti hočete? Ali ste pa tudi dovolj močni, da boste na taki svobodi, ki zahteva samostojnost, tudi vzdržali, ali boste zmagovali vse ovire in nezgode? Kajti tukaj, v mojem vrtu, sem jaz skrbel za vse vas, vas negoval in vas branil pred neugodami. Svobodo ste uživali, kolikor vam je bila všeč...

Ruski znanstveniki, ki so bili rešeni z razpadajoče ledene plošče

Radiotelegrafist E. T. Krenkel, vodja odprave J. D. Papanin, astronom E. K. Fedorov, hidrobiolog (raziskovalec življenja v vodi) P. P. Širšov

nikdo ni dosedaj zahteval kaj več. Rečem vam, svoboda je lepa beseda, mi-kaven je njen pojem, ali kdor je ne ve držati na vajetih, ga zapelje v skrb in nesrečo in je hujša kakor ograja vrta.»

Hrast pa je rekel in vse ostalo drevje mu je pritrdjevalo:

»Hvaležni smo ti, vrtnar, za tvojo skrb in negovanje. Dobro smo se počutili in dokler nismo čutili svojih moči, nismo poznali drugih želja. Zdaj pa čutimo, da smo močni dovolj, da bomo znali svobodo držati v svojih rokah, da nam bo v korist in čutimo se samo-

zavestne dovolj, da svobode ne bomo izpačili v karikaturu. Rabili jo bomo po svojih zmožnostih in svojih sposobnostih.«

In vrtnar je rekel:

»Ako je tako, bodi! Odprl vam bom vrata vrta in pojdite, da boste po svoje svobodni. Vesel bom, če boste veseli, žalosten, če se boste kesali, zakaj ljubim vas. In ker vas ljubim, nočem ovirati vaših stremeljenj, kajti to so stremljenja vašega življenja. Pojdite torej, kamor želite!«

Pa se je oglasila vrba. Njeni lepi, dolgi lasje so bili kakor venec:

»Ali si lahko po svoji želji izberem bivališče tam zunaj in kako si lahko razdelimo svobodo, da ne bo prepira?«

Vrtnar pa je rekel:

»Pametne so tvoje besede in mislim sem že na to. Glejte, v vas samih bodi, vaša lastna sposobnost in sila bodi, ki vam bo dodelila tisto svobodo, po kateri hrepenite. Več jemati, kakor dopuščajo lastne moči, bi škodovalo. Zato hitite, kakor morete, hitite tako dolgo in vse do tja, dokler vam dovolijo vaše lastne moči. In ko se začutite opešane, vedite, da je na tistem kraju tisto, kar ste iskali.«

Izrekel je in odprl vrata vrta.

In zgodilo se je, ko je odprl vrata, da se je vse drevje podvizalo, da čim prej pride iz vrta in da čim dalj dospe v prostranstvo, na bregove in planine ... Ko je zadnje drevo prestopilo vrtni prag, je vrtnar gledal za odhajajočimi. Odprl je knjigo in beležil:

»Topoli in jagnjedi resnično, vitki, gibčni, ponosni brze! Kaj bodo najdalje prišli?«

Ali kmalu je pripisal:

»Že jih dohitevajo bukve in gabri, tudi breze ne zaostajajo.«

Zmajal je nalahno z glavo:

»Vidim, utrudili so se. Ostali bodo pod bregovi in ob rekah in potokih.« Trepetljike leté s svojimi frfritajočimi listi, kakor bi imele peruti. Vzpenjajo se pogumno kvišku.

Beležil je v knjigo:

»Igličasto drevje pa gre kakor armada vojščakov. Tesno skupaj, ravno, visoko ... vedno višje, vedno višje. V zeleni obleki se lepo vidijo in njih kopja so kakor zastave. Bor je prvi, za njim koraka jelka in za jelko smreka in hoja. Že zavzemajo najvišje vrhove gora in planin.«

Vrtnar je gledal in beležil:

»Aha! Bukve in gabri jim krepko sledé! Ali vidno, do vrha ne bodo mogli. Dobrodušno priznavajo boru, jelki, smreki prvenstvo. Ustavili so se niže.«

»Kdo so pa ti«, se je vprašal vrtnar in gledal. »Aha, hrastje! Dobro, dobro! Korakajo kakor oklopniki, orjaki. Vidim, jelke bi radi dohiteli. Ne bo šlo. Pretežki so. Le ostanite niže!«

Beležil je vrtnar. Beležil je tudi, da so rojaki hrastov, bresti, pogumno sledili svojim rojakom in ostali pri njih.

In tako se je vrstilo mnogo manjših dreves. Pritlikavi bori, ki niso mogli korakati tako vztrajno kakor njihovi močni tovariši, so zavzeli ravnine in pobočja hribov. Jelša je dobila razširjenje srca in ostala v dolini. Grčavi gabri so se ji pridružili, ker jih je ožulil čvelj. Tudi preveč rejeni hrasti so ostali zadovoljni v dolini.

»Kje so pa lipe?« je vprašal vrtnar. »Kje bodo duhte in cvetele?«

Gledal je in jih naposled opazil. Zabeležil je v knjigo:

»Lipe pa so se razkropile vsepovsod, na gore in v doline, na rebri in ob potoke. S svojim vonjem in cvetjem hočejo gotovo postreči vsem: bukvam, borom, brestom, hrastjem, topolom, brezam, jelšam ... vsem.«

Vsi hribi in griči, gore in planine in tudi že precej ravnine, vse je bilo zaraščeno in zasedeno. A še so korakali in iskali prostora. Breze, vse belkaste kakor cvetlice, so zasedle podnožja gričkov in hribov. Bile so vsem kakor pozdrav. Nitkasto vejevje je viselo koketno, srčkasto listje je trepetalo, tiho prepevajoč. Topoli in jagnjedi so bili zdaj v dolini najvišji. Trudili so se, da bi zasedli vsaj majhen hriboček ... ali malokateremu se je to posrečilo. Topol in jagnjed nista hribozavca. Zato sta rajši ostala v podnožju brega in ob rekah, da sta lahko pila in ob cestah, da sta kazala pot.

Najbolj počasne so bile vrbe. Silno so bile utrujene. Njih hrbti so se od samega napora skrivili, noge so jih pa pekle od žuljev, ki so jih dobile. Iskale so hladu in potokov, da so si jih hladile. Vrba žalujka je bila vsa razku-

TO IN ONO

Pohvalne ocene knjig Cankarjeve družbe. Mednarodna revija »Europäische Stimmen«, ki izhaja v Parizu v nemškem, francoskem in angleškem jeziku, je priobčila v februar-ski številki oceno letošnjih knjig Cankarjeve družbe. Pohvali posebno knjigo »Francija in francosko ljudstvo« in pravi, da »je izdaja te knjige posebna zasluga te književne družbe«. — Sarajevska »Snaga« pohvali vse knjige, posebno pa »Francijo« in Tanca. — Ljubljanski dnevniki pa seveda skrbno molče o teh knjigah, ker grajati jih ne morejo in ker morajo skrbeti za to, da slovensko ljudstvo čim manj izve o dobrih knjigah. P.

Za tiskovni sklad so darovali: ss. Germ din 25.—, P. Škerl din 10.—. Zbrano na občnem zboru »Vzajemnosti« v Mariboru din 68.—. Lepa hvala!

Prosvetni minister Magarašević je v svojem letošnjem poročilu med drugim izjavil, da bodo v bodoče za nekaj let omejili vpisovanje ženske mladine na učiteljska, da se na ta način izogne nezaposlenosti učiteljskih abiturientk. Dvomimo, da bo ta po-

Imamo različna mila. Delajo se na ta način, da se masti ali olju doda natrionov lug, ali kalcijev lug, ter se vse to kuha.

Vaša kava

je boljša
in cenejša

s Pravim Francikom

štrana, da so ji lasje razmršeno viseli in mahali na vse strani.

Ko je vrtnar čez nekaj časa pogledal okrog, je videl, da je vse drevje našlo svoj prostor po svobodni izbiri, ali bolje rečeno, po izbiri svoje moči in sposobnosti.

Zabeležil je vse to in rekel sam pri sebi:

»Čudna so hrepenenja po svobodi. Če jo imaš, je ne poznaš, ko jo iščeš, se ti dozdeva, da jo vidiš vso ozarjeno in nebeško. A ko prideš do nje, pa vidiš, da je tiste svobode le toliko in takšna, kakršno si umel si ustvariti in pridobiti. Drugačne svobode ni. Vrt moj je prazen. Zato bodi zaprt in če bo želja katerega izmed teh, ki je odšel, da se vrne, se mu odpri.«

Zaprl je knjigo in odšel.

Tako so nastali gozdovi, pravi ustno izročilo.

stopek, ki je krivičen ženam, omejil brezposelnost v ženskih vrstah.

V Angliji pripravljajo predlog o ureditvi pokojnin ženam-gospodinjam, ki dopolnijo 60. leto.

V Tokiu so zaprli baronico Šicue Išimoto, ker je vršila brezplačne splave revnim ženam.

Dne 6. marca je bila v Ljubljani otvorjena razstava slikarskih in kiparskih del umetnic Male ženske antante, katere članice so žene Čehoslovaške, Jugoslavije in Rumunije.

14 tisoč madžarskih žen je predalo svoji vladi spomenico s protesti proti zapostavljanju ženskih pravic v novi volilni reformi.

Ženske organizacije v Švedski vodijo sistematično borbo proti uporabi igrač: topov, pušk, tankov, vojakov, mitraljez in sličnega, ker slabo vplivajo na otroka in vzbujajo v njem krvoločnost in bojaželjnost.

Japonske žene, ki so zaposlene v tovarnah v mestu Osaki, morajo vsak dan obvezno vaditi vojaške vaje v streljanju.

POGOVOR O MILU

Kakršen lug, mast ali pridanke damo, tako so potem tudi različna mila, sposobna bodisi za obraz, perilo, snaženje oblek, kovi-

ne, za britje, za pranje glave, za zobe itd. V gospodarskem oziru igra milo ogromno vlogo.

Na podlagi trdosti in mešanice, razločujemo »jedrnat« milo, natronovo milo in mehka mila (kalijeva mila). K jedrnatim in natronovim milom spadajo sploh vsa znana mila, ki imajo to ali ono obliko in so trda. Dela se jih iz masti ali natronovega luga. Mehka mila so rujave ali žoltkaste barve in se delajo iz masti in kalcijevega luga.

Kalcijeva mazna mila se kuhajo iz cenenih maščob, kakor iz lanenega olja, repinega olja, soja olja, iz kostnega mozga itd. Dodaje se predpisana množina kalcije-

vega luga in nekaj lugaste soli tako dolgo, da se naposled vsa ta mešanica spremeni v mazno milo.

Natronova ali trda mila pa potrebujejo več dela in pazljivosti. Točno po receptu in po predpisu treba delati. Na pr. treba raztopiti 1 kg natronovega luga v 4 litrih vode, dodati 3 kg odpadkov od masti, kuhati 1 uro, nato še dodati 3 litre vode in nato 3 pesti kuhinjske soli in vse to zopet kuhati še eno uro. Če to milo, ko se ohladi, še ni čisto, se mora kuhati zopet 2 uri in potem, ko se ohladi, se razreže.

Pri izdelavi jedrnatega mila se natronov lug spoji s takozvano maščobno kislino, ki je iz masti ali olje, ter tako nastane

milo. Istočasno pa nastane postranski prihodek: glicerin.

Milo čisti, kakor vsi vemo, nesnago. Razkroji namreč maščobo na majhne, lahke odstranljive delce. Z večkratnim drgnjenjem roka, telo, perilo itd. čisto, umito, oprano.

Poleg tega mehaničnega učinka ima milo tudi kemičen učinek. Zrežimo na prste lasje in odpadke od nohtov in denimo obdelamo v natronov lug. Kuhajmo to mešanico in videli bomo, kako se lasje in nohti raztopijo. Vtaknimo prst v natronov lug, prst se čuti, da je koža postala povsem gladka. Lug je namreč razjedel roženico. V milu je, kajpada, vpliv natriuma zelo majhen.

ZDRAVJE

potom zdravih nog

proti spomladi dobre

KARO-čevlje

ZA POMLAD

KAMGARN in ŠEVIJOT ZA ŠPORTNE
OBLEKE à din 50^{.-}, 60^{.-}, 70^{.-}, 80^{.-}, 90^{.-} itd.
SUKNO ZA POVRŠNIKE
DOBRO VOLNENO BLAGO za damske
obleke in plašče

Vse v veliki izbiri in nizkih cenah dobite v
MANUFAKTURNI TRGOVINI

FRANJO MAJER

MARIBOR, GLAVNI TRG ŠTEV. 9

Konzumno društvo za Mežiško dolino

r. z. z o. z. v Prevaljah

Poštni predal št. 3. Poštni čekovni račun 12.048.
Telefon interurban št. 5. Brzjav: Kodes Prevalje.

**Osrednja pisarna in centralno
skladišče v Prevaljah**

Podružnice:
Prevalje, Leše, Mežica, Črna I, Črna II, Sv. Helena, Guštanj,
Muta, pekarna v Prevaljah ter 7 lastnih združnih domov v
Mežiški dolini.

Zadruga nudi svojim članom vedno sveže blago po najnižjih
cenah. Hranilne vloge sprejema centrala v Prevaljah in njene
podružnice ter jih obrestuje po najvišji obrestni meri. Prodaja
se le članom. Član društva lahko postane vsak.

Delež znaša samo Din 100.—.

Delavke, delavci, nameščenci, kmetje in obrtniki ter sploh vse
ljudstvo, kupujte življenjske potrebščine le v svojih zadrugah!
V slogi je moč, v delu rešitev!

KONZUMNO DRUŠTVO RUDARJEV

Hrastnik, r. z. z o. z. — Ustanovljeno 1906

Ima 3 prodajalne, združno gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež
Din 100.—. Sodrugi, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom.

Mestna hranilnica

v Mariboru, Orožnova ulica 2

sprejema hranilne vloge na hranilne knjižice
in tekoči račun in jih obrestuje najkulantneje.
Za vse obveznosti jamči mestna občina mariborska z vsem svojim premoženjem in vso
davčno močjo.

Nove vloge izplačuje brez vsakih omejitev!

Telefon 20-03 Poštni čekovni račun 11.427

Slovenska narodna podporna jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodelna
zadruga v SEVERNI AMERIKI. — Najboljša za-
varovalnica: za življenje, bolezen, poškodbe itd.
— Posluje v Združenih državah in Kanadi. — Ima
približno 50.000 članov v obeh oddelkih
in blizu 635 podružnic po raznih krajih Amerike.

Premoženja nad 6.000.000 dolarjev

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

**Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So.
Lawndale Ave., Chicago, Ill.**

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

najstarejša v Jugoslaviji, pripravlja svojo
bogato zalogo strokovnih in zabavnih
knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij
za petje, klavir in druga glasbila. Knjige
in časopise, v zalogi se ne nahajajoče,
dobavlja iz inozemstva v najkrajšem času.

Ljubljana, Miklošičeva 16 - Tel. 31-33